SPISY ADOLFA HEYDUKA

LIII.

ROZMANITÉ ZVĚSTI A DROBNÉ DĚJE

BÁSNICKÉ SPISY AD. HEYDUKA:

		Brož.	Váz.
1.	***Nové cigánské melodie.*** S pod. básníka 2. vyd.	K 1·—	2·60
2.	***Ptačí motivy.*** Cyklus I.—IV. 2. vyd.	» 1·92	3·52
3.	***Sekerník.*** Román veršem z Povltaví, 2. vyd.	» 2·20	3·80
4.	***Cymbál a husle.*** Cyklus I.—III.	» 3·60	8·40
5.	***Tři skazky.*** (Braček-ptáček. Záměny. Sudice.)	» —·80	2·40
6.	***Dřevorubec.*** Kresba ze Šumavy. Druhé vydání.	» 1·44	3 04
7.	***Milota.*** Báseň lyricko-epická	» —·72	2·32
8.	***Básně z r. 1865.*** I. svazek	» 1·—	2·60
9.	***Básně z r. 1865*** II. svazek	» 1·—	2·60
10.	***Zpěvy pošumavského dudáka.*** I. Písně	» —·90	2·50
11.	***Zpěvy pošumavského dudáka.*** II. Zvěsti.	» —·80	2·40
12.	***Zpěvy pošumavského dudáka.*** III. Děje	» —·80	2·40
13.	***Dumy a dojmy.***	» —·80	2·40
14.	***Za dlouhých večerů.***	» —·72	2·32
15.	***Rosa a jiní.***	» 1·—	2·60
16.	***Na černé hodince.***	» —·80	2·40
17.	***Parnassie.***	» —·80	2·40
18.	***V zášeru minulosti.***	» 1·20	2·80
19.	***V polích.***	» 1·20	2·80
20.	***Pod Vítkovým kamenem.*** 2. vyd.	» —·96	2·56
21.	***Černé růže.***	» —·80	2·40
22.	***V zátiší.*** Druhé vyd.	» 1·—	2·60
23.	***Lotyšské motivy.***	» 1·10	2·70
24.	***Z rodných hor.***	» 1·10	2·70
25.	***Pohádky duše.***	» 1·20	2·80
26.	***V samotách.***	» 1·—	2·60
27.	***Básně z r. 1859.*** 3. vyd.	» 1·20	2·80
28.	***Dědův odkaz.*** 7. vyd.	» —·60	2·20
29.	***Ritornelly***	» 1·20	2·80
30.	***Z pouti na Kavkaz.***	» —·80	2·40
31.	***Biblické zvěsti.***	» —·80	2·40
32.	***Na přástkách.*** 2. oprav. vyd.	» —·70	
33.	***Dvě básně výpravné*** (Mohamed. Píseň o bitvě na Moravském poli) 2. vyd.	» —·90	
Sv.	32. a 33. váz. v jednom svazku	»	3·20
34.	***Cestou.***	» —·90	2·50
35.	***Zaváté listy.*** 2. vyd.	» 1·40	3·—
36.	***Z denníku toulavého zpěváka.***	» —·80	2·40
37.	***Obrázky.*** Díl I. 2. oprav. vyd.	» —·80	2·40
38.	***Dudák.*** 2. vyd.	» —·30	1·90
39.	***Na vlnách.*** Román v písních 3. vyd.	» 1·20	2·80
40.	***Znělky.***	» —·72	2·32
41.	***Východ a Západ.***	» 1·—	2·60
42.	***Obrázky.*** Díl II. 3. vyd.	» —·60	2·20
43.	***Běla.*** Idylla z Pootaví.	» 1·70	3·30
44.	***Oldřich a Božena.*** Idylla. 4. vyd.	» —·80	2·40
45.	***Bohatýři.*** Zpěvy historické. 2. vyd.	» 1·10	2·70
46.	***Škůdci a dobrodruzi.***	» 1·60	3·20
47.	***Lesní kvítí.*** Třetí oprav. a rozmnožené vydání	» 1·20	2·80
48.	***Za volnost a víru.*** Druhé vydání	» 2·40	4·—
49.	***Od Tater a Dunaje.*** Ohlasy.	» 1·30	2·90
50.	***Co hlavou táhlo.***	» 3·—	4·60
51.	***Hořec a srdečník***	» 1·—	2·60
52.	***Vzpomínky literární***	» 1·60	3·20

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

LIII.

ROZMANITÉ ZVĚSTI A DROBNÉ DĚJE.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1913.

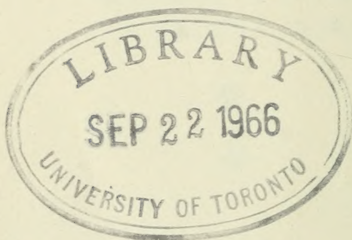
ADOLF HEYDUK:

ROZMANITÉ ZVĚSTI A DROBNÉ DĚJE.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1913.

Tiskem „Unie“ v Praze.

JEHOVŮV SLIB.

Biblická zvěst.

Let čtyři sta již židův lid
lkal při stavění pyramid,
leč proti dravých útrap moci
Bůh nepřicházel ku pomoci.

Ať hynul, strádal, vad' a bled',
On z otroctví ho nevyved',
jen děl: Až vrah se zjitří v zlobě,
pak proroka Vám vzbudím v hrobě.

Ten jak mnou rozkaz bude dán,
se vrátí s Vámi v Kanaán,
sám země té však neuvidí
a nikdo z reptajících lidí.

Však bděte, nedalek je čas,
že milostiv Vám budu zas;
než země třikrát změní líce,
dám známku vám, blíž u měsíce.

Tam v žasnoucí všech lidí tvář
nad slunce rudší tryskne zář
a z ní vám vzejde hvězda nová,
to duše bude prorokova.

Ten čtyřicet jak dojde let,
v zem otců povede vás zpět,
přes moře vod i písku moře
a Vaše ukončí se hoře!"

I věřil národ, co děl Pán,
a potěšen ať štván a rván,
dál pyramidy stavěl v stonu,
ty věčné hroby faraonů.

Při největší, v zlých rádců svod,
mře kmene Levi kněžský rod
a nejhlouběj — zrak mdlý, páž klesá —
rek mladý Amram v skálu tesá.

Leč ruce jeho na rozsah,
zpod obou pěstí řetěz stáh',
by silné rámě pouty jato
jen perlík mohlo vznést a dláto.

Pot řinul se mu s čela v prach,
líc snědou barvil vzdoru nach,
ret chvěl se neukrotnou žízní,
a duše jeho rabskou trýzní.

Den parný dospěl právě v půl,
dráb strážný třikrát zvedl hůl
a třikrát bil jí do zdi hrobu,
že odpočít lze malou dobu.

Té chvíle tlum židovských žen,
zdroj svěží z nilských cisteren
těm podával a chleby přesné,
kdo koby budovali těsné.

Šla od Nilu jich pestrá směs;
na šedý balvan Amran kles'
a jeho zrak jak slunce v jasu
zřel v duchu strýně svojí krásu.

A krásnější vždy byla víc,
již ženou dal mu Semej strýc,
leč posud nepustil ji k muži.
„Ne dřív," mu děl, „až v čase ruží."

„Je růží čas, kde's Jehabed!"
děl Amram a zrak k nebi zved',
„mru, hynu, v marné čekám tuše,
což nejsou svými naše duše?

Proč otec na vzdory mým rtům
v svůj posud nepustil mne dům
a nepřeje, by pro strast velkou
mně družnou bylas těšitelkou?

Kdy přijdeš k potěše v můj stan
v hrob faraonů, kam jsem vhnán? — —"
a v dálku zřel a hle, touž dobu
zjev bílý vešel v úkryt hrobu.

Jak lotus byl ten bílý zjev —
v hruď Amramovu šlehla krev,
jak v plamen šlehá výheň žhavá,
a Amram u výkřiku vstává.

Tak právě ženu v duchu zřel
a v touze náruč otevřel,
tak vzrostla síla v něm v tu chvíli,
že řetězy se rozskočily.

„Ach přišlas,“ děl, „Pán sám tě veď,
má ženo — panno — Jehabed,
má v lásce zasnoubená strýně,
o pojď a spočiň na mém klíně!“

A chvějným Jehabed dí rtem:
„Já otci z domu prchla jsem,
dél nemohlo mé srdce nésti,
bych ženou byla jen dle zvěsti.

Noc mnohou zlý mě stihal sen,
ret chvěl se, zrak byl operlen,
a v krvi kvetly denně nové
vždy bujněj’ růže purpurové.

To byl ten slunný růží čas,
nač jiného mi čekat as?
Sem k tobě blíž mě touha hnala,
bych růže ty v dar tobě dala.

Co dále bude, málo dbám,
vždyť vím, že můj jsi, že tě mám;
jsem šťastna přes otcovu zlobu,
vždyť s tebou jsem a tvá, nechť v hrobu.“

A Amram poklad dražší všech
jal v náruč, přivil na ňadrech
a líbal čelo, ústa, líce
a proudný ručej vraní kštice.

A líbal hedbávný lesk brv:
„Jsi mou, jsme sami ponejprv,
leč nežli okamžik se ztratí,
stráž dozorčí se v kobku vrátí.

Pak špičák vezmu zas a rýč . . .
Pryč pokrm s nápojem, ó pryč,
má bytost všecka v tvé se ztrácí
z tvé lásky sílu chci k své práci.“

A zas ji silnou paží jal
a k srdci tisk' a celoval
až na strast života i žely
u vzplání krve zapomněli.

Vrch štěstí urvali si v plen:
byl život to, či byl to sen?
jak svěže rozkvetlá dvě těla
se v štěstí k sobě přivíjela. —

V tom povel k práci rabům všem
dal strážce hole úderem,
a z kobek mužů vyplašeny
zpět domů pospíchaly ženy.

A vyšla také Jehabed,
tvář zářila jí, hořel hled,
a stkvěla se v své krásy pylu
jak lotos — rozvitý květ Nilu.

A byla vnadnější všech děv,
rty rděly se jak žhavá krev
a v kyčlích ztepilého těla,
jak štíhlá lilie se chvěla. —

Když Amram večer z práce šel,
zář divnou v nebi uviděl,
až rukou zastřít musil líce —
zřel novou hvězdu u měsíce.

Ven israelský spěchal lid
a na tvář pad', když hvězdu zhlíd';
té chvíle z otroka v zlé době
jest Mojžíš počat v králův hrobě.

MATKA.

Jak rozkaz chtěl, se Pausanias vrátil
do Sparty z Byzance, kde vyhnán dlel
a láskou žen a hodem čas si krátil
a zradu země kul, již stříci měl;
radš perských králů satrapem chtěl býti,
než volným synem v rodné vlasti žíti —
a do bran města okázale vjel.

Lid, jenž v něm ondy vítal poloboha,
když Mardoniův rozprášen byl voj,
dnes nejásá, leč ,,Zrádce," z úst zní mnoha;
,,jenž prodal vlast! Hle, perský jeho stroj!
Proč vstříc mu jít? . . . Tu z lidu kráčí žena,
jí přes tvář bílá rouška zavěšena,
a před ní ustupuje lidstva roj.

„Toť zpyšnělého vznešená je matka
a roušku stírá zpět! . . . Jak vážná tvář!
Kol skrání sivá stáří jinovatka,
leč oko plane jako slunná zář;
než v ústrety šla synu v divné touze,
tam v chrámě Héry modlila se dlouze
a vzácnou obět kladla její na oltář“.

Když shlédl Pausanias matku s oře,
tak zachvěl se, jak v bouři chví se dub,
a slezl mlčky hluboko se koře,
leč oko jeho kroužilo jak sup,
jenž obává se smrtící jej střely;
jest odvážný a přece obezřelý,
by neulítl kýžený mu lup.

Jak bledá byla králová dřív hrdá,
když děla mu: „Tys Kleombratův syn,
toť vážná jeho tvář, jak žula tvrdá,
toť jasnost jeho čela, mysli týn;
toť jeho prsa mocně vyklenutá,
toť ruka jeho ze železa kutá,
toť srdce jeho . . . ne, ty nemáš vin!“

A sklonila mu na hruď šedou hlavu
a k srdci tiskla se mu zas a zas:

„Ó rci, že lež, co slyším v lidstva davu,
že ženou cizinkou chceš zhanit nás,
že Peršanům jsi vešel do poroby
a zradil vlast, v níž otců našich hroby,
že potřísnil jsi čela svého jas?

Ó rci, že lež, co eforové šíří,
že Řekův bohové ti nejsou nic,
už dokaž jim, že srdce bohatýří
ti klidně září z oka zřítelnic;
ó dokaž jim, žes Leonidův slávou
radš na kříži chceš pníti dolů hlavou,
než zradit vlast a jíti hanbě vstříc.

Už přesvědč je, že nejsi žezla chtivý,
že nejsi nízkých vášní zpupný rab,
že nejsi s Gongylem, že chtíč tvůj mstivý
vést nechce Hellady ve zhoubný slap
těch perských vojů: rozkvašených moří,
že posud duch tvůj svobodě se koří,
že není láskou žen a vínem chab!

Už dokaž jim, že těch jsi neměl spádů,
by pastorek tvůj, Leonidův syn —
ta krev, jíž Zeus dal um a národ vládu —
se zrádně skácel v Hádu temný klín;

že jako tu, když pokořil jsi Theby,
své srdce nedáš za zlato a chleby,
leč spíše píti budeš smrtný blín.

Už v tvář jim vrhni šumící číš hněvu
a řekni všem, že závist hárá v nich,
že hotov mřít jsi vlasti na úlevu,
jak Kallikratos ondy v řadách tvých,
neb jako skvělý Euchidas, jenž klesl,
když na obět z Delf svatý oheň snesl . . .
Ó rci, ó mluv, že netíží tě hřích?

Ty mlčíš, mlčíš! Hrozná chvíle ona!
Už slovem jediným svou matku spas,
jímž rozhrne se pohany tvé clona,
že soudruhem ti není Artabaz,
jejž, váhavosti perské dosti maje,
si Mardoniem z řeckého hnals kraje,
by požár jejich pýchy náhle zhas'.

„Ó mluv, ó rci! . . ." Leč Pausanias mlčí,
až pyšně hlavu zvednuv zhloubky vzdech':
„Však pokořím ty utrhače vlčí,
jsem nevinen . . . A zase tone v snech
a zamračené čelo k zemi kloní, . . .

leč hle! proč s sebou trh' — lid, mládce honí!
,,Co učinil? . . .'' V síň chrámovou již vběh!

,,Co učinil? List nesl Persův králi,
v něm zráda vlasti . . . Ukrutná to zvěst! —''
,,A kdo jej psal? Ten, s nímž jsme v boji stáli,
kde Aristodem smířen, pohřben jest;
kde Aimenestos Mardonia honě,
jej ranou kamene svrh' dolů s koně,
kde . . .'' A máť volá: ,,Syn můj? ne, to lest.''

Viď, že to klam, můj Pausanie hrdý,
jenž v ňadru krutých nepřátel se zlíh'?
Kdo před matkou soud pronášet smíš tvrdý
o muži tom, jenž kryl tě v časech zlých?
Pryč, syn můj Spartan jest, jej nechte v klidu;
ať přijdou eforové, soudci lidu
a srdce mé pout zbaví kovových.''

,,Pryč! . . .'' Pausanias chvěje se, máť strne . . .
,,Proč chvěješ se? či znám ti zrádný host?
Proč v srdce, klidné dřív, teď krev se hrne?
Ty lekáš se, ty nejsi viny prost,
tys spolčen s ním! . . . Ne, nechci věřit, synu,
však, jsi-li, prokleju tě dřív, než zhynu,
a láska má se změní v ukrutnost.

Kdo mladík ten? Však znáš jej dozajista!
Když spatřil jsi ho, vytřeštil jsi zrak . . .
Proč váháš? Sama v posvátná jdu místa . . .
proč bráníš mi? To viny tvé je znak.
Pryč, neskvrň ruky mé! . . ." A ve chrám vráží —
zpět s kleslou hlavou jde a svislou paží;
jak padlý sníh je tvář, zor jako mrak.

„Přec zrádcem jest! Já blánu zřela onu —
přec Peršanův chtěl býti otrokem,
on není z těch, již v polích Marathonu
za rodnou otců bojovali zem;
on nejbídnějším jesti z robské čety . . .
hle! také on už prchá strachem skety!
Žel, matkou . . . ne, jen Spartankou teď jsem!

Už unikl, v chrám Atheny se skrývá,
té bohyně, jíž druhdy milcem slul,
je zachráněn, však hanba hruď mu zrývá
hůř, než by heilot v okovy jej skul;
je zachráněn, dál babský život vleče,
o bídný rab, což nemá ani meče,
by ostrý hrot si k ňadrům přivinul?

Však ne, tak pouze hrdinové hynou,
kdo zradil vlast, měj ukrutnější trest!

Proč domlouváš mi, srdce? mlč, mluv jinou!
Proč svíráš se? chceš milost za neřest?
Jest hoden jí? Ne, nikdy již! Ó Héro,
mé srdce protklo kopí tisícero;
vždyť matkou zrádcovou mě nazve zvěst!"

A na zem klesá pohany té kalem,
ač bez slz oko jest a kliden ret,
přec slyší lid, jak volá v hněvu stálém:
„Buď zrádce usmrcen, buď v hanbě klet;
ven vyvlecte ho peristylu stranou . . .!"
„Tak nesmí být — jeť bohů pod ochranou,
leč sám by z něho k eforům se zved'!"

V tom v příboj lidu králová se těsná.
„Kde jest?" „Skryt ve chrámu, leč odsouzen,
sám vyznal se!" „Ó chvíle zlá a děsná,
on lotrem jest, a přec mým synem jen!
Však ne a ne — zas slabost mě již chvátí —
svůj hlas chci k hlasu všeho lidu dáti . . .
ach, nelze přec — o krutý, hrozný den!"

A zase lid: „Ven! . . . Nechce vyjít z koby,
nuž vchody zataraste, rychle již,
ať hladem zhyne zrády syn a zloby;

sem kameny, ať hrobem jest mu skrýš! . . ."
A ke chrámu lid ruče kámen nosí
a matka též; svět její šinut z osy,
leč břímě hanby nositi jest tíž.

A kámen v rukou, překonána padá,
zda studem jest, či vrchem žalných běd?
i chví se, přímí výš, jak palma mladá,
a klesá pak, jak mrazem svadlý květ,
a zase vstává, dále kámen vleče,
krev z rukou jí — či ze srdce snad teče —
leč oko neslzí a tich jest ret.

Už snesla břímě před chrámové schody
a jako ťata k zemi klesla v ráz
i vykřikla — jsouť zazděny již vchody —
hruď trhla sebou dvakráte, zrak zhas'.
Bůh smíru chtěl v tom děsném ženy sporu . . .
„Buď sláva Spartě!" znělo z lidstva sboru,
„kdo zrádcem vlasti jest, zhyň zas a zas!"

A mudřec vážný kročil u výš schodů
a mocným hlasem volal v lidstva směs:
„Nic, lide, nevaž sobě nad svobodu,

to výstrahou ti buď, co zřel jsi dnes!
Zda trestem zrádcova jest samovražda?
Tak pro vlast svoji, matko učiň každá,
tak každý zrádce zhyň na bohů smír! —

DIAGORAS.

Se syny, ducha svého vyučenci —
ač na pleci už šedesát měl let, —
by s nimi navrátil se k slavověnci,
k hrám Olympským spěl Diagoras kmet.

Hry počaly; hruď závodců se dmula
a orlí oči nítil slunný jas,
leč v běhu padla závodících půla
a v metu diskem druhá půle zas!

Lid jásá; syni Korintského kmeta
jsou vítězi; měj každý věnce skvost;
jeť jízdou, šermem, skokem každá četa
od bratrů přemožena; budiž dost!

A junům věnce vítězů jsou dány
a s druhem druh je otci předveden:
„Ty se syny jsi v zlatou knihu vpsaný,
ó, šťastný veď vás v Olympii den!"

A otec vroucně objímá své děti;
ti v přeblaženém hnutí hledí naň
a vzhůru vznášejí svých laurů sněti
a věnčí otce prosivělou skráň.

„Tvé věnce jsou, náš učiteli drahý,
tvé věnce jsou, nechť soudce nám je dal,
z tvé duše vzešly všecky naše snahy,
jen tebou syn tvůj vítězem se stal!

Co získali jsme, tvým je, otče, darem,
z vás starců všech my těžili jsme v čas
a proniknuta nadšenosti žárem
krev předchůdců v nás kypí zas a zas!

Nic bez tebe by nebylo se stalo;
nic bez tebe! Kdo vítězit by moh'?
Tebou se probudilo, co v nás spalo,
až v statné muže vzrostl s hochem hoch."

A na ramena Diagora zvedli
a všechen národ v radostný vzplál hlas,
když s otcem skrze moře lidu bředli
a Dia vzýval kmet Diagoras:

„Ó velký, silný, živý po staletí!
Jak neskonale bláh a šťasten jsem,
že Řecka hodných vychoval jsem dětí;
v té radosti mě do podsvětí vem!“

Když starce s ramen jarých synu sňali,
byl mrtev; čelo zdobil štěstí svit
a syni věnce do hrobu mu dali
a bohum slávu prozpěvoval lid.

Náš čas je jinaký, duch lidský krní,
což může učeň dnes svým mistrům dát
než úšklebkův a zdobné zášti trní —
toť dnešních velduchu je majestát!

SOPHOKLES.

Sophokles všemi prvním Řekem zván
a jako rek i básník vynášen,
jest vedle Perikla vojsk v čelo dán,
leč synem za mrhače vyhlášen,
jenž před archontů zavolal jej soud,
že jměním plýtvá bezsmyslný bloud!

Že rozhazuje nastřádaný skvost
a k hetérám že běhá vetchý kmet,
že šílenec pad lidu v nevážnost,
že žebrat bude snad co nevidět,
a on, syn jeho Jophon, v marném stonu,
vše ztratí, co má míti po zákonu.

Že, ač jej často káral hněvným rtem,
on, Jophon, první v křížkování druh
a první s diskem v metání, v div všem
a první v skoku v dál i výš jak vzduch,
on vynášený mladých přátel davem,
že na kmeta jde žalovati právem.

Před archonty jsou oba: s otcem syn,
a jinoch metá starci v obličej
vše mrzkosti a skutky těžkých vin
a ku podivu soudců hanbí jej;
leč Sophoklova kleslá hlava šedá
v ráz hrdě k hájení se u výš zvedá.

„Jest pravda vše, co Jophon mluvil vám,
že žádám zlato, utěšen-li duch;
že syna častých hněvů málo dbám
a na výstrahy jeho vždy jsem hluch;
či nemám kmet už v konec všeho žití,
když chvíle dovolí, se potěšiti?

Či nemá srdce veselit se snad,
kdy achajským je ovlažován ret
a duše krásy paprsky a vnad?
Mně při tom s hlavy padá kopa let,
jež bílým sněhem na hlavě mi leží
a se zbytkem jsem vesel, rád a svěží!

Však neplýtvám, jen mým co je, rád dám
a vždycky zbývá jiným pro radost,
co nemohu už utratiti sám;
vždyť penízů a skvostů ještě dost,

a nebude-li, pak mé duše křídla
v čas naberou si ze zlaťáků zřídla!

Vše uvažuji, dobře, však je klam,
že nesmyslně do všech města stran
své jmění rozházím a rozmetám
a domu vracím se, když obtěžkán
je vínem leb a měšec prázdný zlata;
to nepravda jest věru vrchovata."

Tu Jophon k archontům dí v ručí chvat:
„To snadně řekne se, tíž věřit však,
to třeba soudcům přesně dokázat,
a nemluviti jen tak všelijak,
čin nevinně a právu ať jen svědčí,
řeč chlubná z rozpaků soud nevyléčí."

Tu Sophoklovu zachmuřenou tvář
v ráz úsměv vyjasnil a jeho zrak
vrh na soudce i syna slunnou zář;
hloub do záňadří sáhla ruka pak,
kmet postoupil a v mírném hlavy sklonu
svým soudcům napsanou dal Antigonu.

Zde svědek činů mých je, nuž ať zvím,
zda Jophonových zlob jsem hoden byl,

zda chor jsem duchem, mdlým a šíleným?
Když k útěše jsem druhdy tichých chvil
své tělo vzpružit chtěl a těšit ducha,
či pravda bude proti tomu hlucha?

Vždy s jasnou hlavou navracím se v čas
a s duší vznícenou své práce dbám,
či k žití vzbuzen nemám žíti as?
Míň práva-li než Jophon k tomu mám?
Že hlavou chorý jsem a nepříčetný,
je lež, vždy nadšením výská duch vzletný.

Nuž rozsuďte už rychle, prchá den
a nečinně přec nechci trávit jej,
když zjevy dějin duch můj obklopen,
jež touží mnou zas v nový žití rej,
v rej života, jenž v divadle jej čeká;
nuž rozsuďte, duch můj se nepoleká!"

A archonti čtli jeden po druhém
a oči jejich plály zas a zas
a stále chvělo jim to bledým rtem.
„Ó velebné! Ký vrchol vnad a kras;
až výrok jejich zazněl v lidu ruch,
kdo tvoří tak, víc člověka jest: Bůh!

Tenť nad ostatní z lidu povznesen
a odpověden pouze sobě sám,
jeť Jovišovi přímo podoben,
až v nebe sahá jeho ducha chrám
a z věků do věků svou šlehá záři!
Pryč, Jophone, sám odsoudil ses, lháři!“

Ej, jediný muž není v Řecku snad,
kdo také moh' by dílo vykouzliti,
leč že by s Olympu sem náhle pad'
a naším bídným žitím doved' žíti.
On měl by vjít, laur věčný vděkem nesa,
v druž věkožízných bohů na nebesa.

VE JMÉNU KRISTA!

Král Valdemar vtrh s vojskem do Arkony,
by víru v Krista vnutil Slovanům,
s ním biskup Absolon. I zvučí zvony
a mečem huben lid a každý dům.
I vzato k vyhubení lidstva hříchů
tisíce vojáků a různých mnichů,
již jako vrány na zpěváky sedli
a hubili, co tygřím okem zhlédli,
a vyžírali domy, stáje, setí
a vraždili vše, starce, ženy, děti
a choré ubožáky v smrtném loži,
vše Římu k zálibě a větší slávě boží!
Chrám Svantovítův vyloupen je již,
vše zlato sebráno i nádob skvost,
sám biskup vchází, drže v ruce kříž,
jímž tluče lid, jenž ostré zbraně prost

ven z chrámu prchá, sotva stačí noha
a vojsku v kořist dává svého boha.
Hle, Svantovít bůh bohů, čtverhlavec,
už divochy je stržen dolů s trůnu
a voják v hruď mu seče, sveřepec,
a drze kope posvátnou mu brunu,
jež v hulákání vyvedena z stáje
k týrání nechána je tlupám láje,
co zatím chrám a vše, co v něm je, hoří.
A Svantovít, bůh bohů, vlečen k moři;
je vojskem proklínán a pokálen,
jež meč mu vzalo, drahocenný plen,
jímž do hlav jeho bije hrubá četa,
jež pohlížely do všech čtyř stran světa
a jež lid slovanský výš všeho ctil,
než Valdemar chrám jeho vyplenil
a kněze chrámu z Absolonské rady
v chrám uzavřel a spálil dohromady.
Byl nářek po Ráně, byl pláč a křik,
když bezhlav vlečen bůh a jeho dřík
byl štípán okázale širočinou;
lid vlasy ruje, ženy hněvně klnou
i děti — všecko. Lidé přeubozí,
svým katum málomocně jenom hrozí
a statnější, již meče drží paží,
v zoufalství do vlastních je ňader vráží,

neb v beznaději, že zas vstane bůh,
bez odporu vše vraždí druhem druh,
ať matka, dcera, v spárech lotrů stoná,
vše hyne z běsné vůle Absolona!
Tak padla Arkona, tak zhynul lid,
jenž v otcův víře hledal duší klid;
je celá Rána zbita, mrtva leží,
jak mít chtěli král a jeho kněží,
již mocí vnikli v tichých lidí místa,
a lásce učit měli jménem Krista,
z nichž doby té, ať rab ať král byl každý,
ať kněz ať voják, nastrojen byl navždy! —
A posud žijí tamo na Rujaně,
ti ukrutníci jako havěť káně
a jako mračno vítězně kol lítá,
kde v moře vrhli boha Svantovíta.
Těch míst jich lid straní se i ptenci:
jsouť vrazi Slovanů teď zatracenci,
již straší vůkol každou země hroudu
a trpět musí k božímu až soudu,
kdy pověčným se trápit musí žárem,
zběsilý Absolon s ukrutným Valdemarem.
A trest ten nemá žádnou času mez,
jak Svantovítův zaklel je kdys kněz.
Tak obraceli vrazi jménem Páně
kdys bratry slovanské tam na Rujaně

a Bůh těch potvor děsně zběsilých
přec bleskem nezabil a nedbal jich;
či ohluch zběsilců těch rvavým rykem,
když vraždil biskup lidstvo s panovníkem
a vedli tichý národ v smrt a zmar?
ti běsi: Absolon a Valdemar!

VILBURKA.

Zle Vratislav, král český, pohněván,
že bratr Konrád na Moravě vládne,
ne jako kníže údělné, leč pán
a pikle proti němu kuje zrádné.
Že zrádné moravské mu zbouřil many
a Otku vdovu přijal do ochrany,
jak zeměpán, ne údělné jak kníže,
že zapomněl, co ke králi ho víže,
ba že i ve svém hrdopyšném vření
od krále chce mít toho potvrzení.
I táhl s vojsky svými rozkacen,
by bratra jal a Špilberk zabral v plen
a vše, co v hradě opatrně skrývá;
však málo lidu Konrádovi zbývá.

Už k bitvě připraven je králův lid,
leč dřív než začal na hrad útočit,

vstříc vyšla králi Konrádova žena,
spanilá Vilburka. Je žalem utížena,
ne hrdá kněžna, země panovnice —
a velké slzy stápí krásné líce:
Ó králi, švakře můj, buď milostiv,
proč na bratra sem přivedla tě zloba?
Či nemáš doma dosti vlastních niv?
Či jedna máť vás nezrodila oba?
Chceš krví bratrovou svůj střísnit šat?
Proč nad námi se nechceš smilovat?
Však z toho neodneseš slávy, věru,
spíš dobudeš jen hanbu tisíceru!

Vždyť proti Bohu svému jen se vzpírá,
kdo proti bratru svému vojsko sbírá?
Či zbohatnouti chceš? tu slyš mou radu,
jdi na podhradí pražské k Vyšehradu,
tam bydlí cizinců změť hněvem jata,
tu vyhub radš a najdeš hojnost zlata.
Či zříti chceš, jak oheň města zžírá
a v plamenné své náručí je svírá?
Vždyť českému je lidu uloupeno,
co po otcích měl jako rodu věno.
Tu zapálit dej domy Vyšehradu,
v nichž cizáci svou osnují ti zradu;

než k vlastní spáse tvé snad pozdě bude,
leč neprolévej bratra krve rudé;
jsi starší Konráda; když mír tvůj ruší,
spíš potrestej ho, jak se otci sluší,
než abyste se v krvi v poli střetli,
zde vezmi zbraň! . . .“ A podává mu metly. —
„Toť otecká jest zbraň a jiné není,
jí otec trestá jen, chtě polepšení,
on nezná krve, nezná jiné zbraně
a trestaného líbá, smířen maně!“

Tou řečí v duši jat byl Vratislav,
vstal, objal Vilburku, ji k srdci vinul,
a pohnut jeho dvořanů byl dav
a odpustil — a dobrým králem slynul.
A znova kněžnu slíbal s těmi slovy:
Jdi, všecko prominul jsem Konrádovi
i synu svému, oba o tom zprav,
že na milost je vzat můj Břetislav,
jenž mého strážce Zdirada v žal všem
dal lstivě zavražditi úkladem!
Ať pomsta po druhé v něm nezaviří!
Jsem smířen s ním, jen ať se s Bohem smíří!

SMRT VÁCLAVA III.

Pan Albrecht tone v hněvu zlém,
že nebyl zvolen císařem;
tím vinen Václav, český král,
tož mstít se Albrecht přísahal;
tož příkoří mu činil stoh
a léčky snoval, jak kde moh',
ač přítel být se značí . . .
Hle, nad Prahou se mračí.

Pan Albrecht v Polsko psal: ,,Je spěch;
chcete-li svrhnouti jho Čech,
tož rychle; Václav pije jen
a chabější je každý den.

Jak Uhři, Lokýtku, čiň též
do Slezska vrhni se, jen spěš,
a zatop opilému spáči."
Nad Hradčany se mračí.

„V boj! Začni! Vyjdu tobě vstříc!
Mám málo lidu, král má víc,
však pomohu ti, neměj strach,
uvízne Václav v nástrahách,
ať padne tak anebo tak;
mně nejvíc odporný můj svak,
leč to jen nepostačí."
Nad Pražským hradem se mračí.

„Co radím, rychle konej. V spěch!
Buď pánem Polska a já Čech.
Nechť Václav silný vojskem jest,
my spolu sevřeme jej v pěst,
že nebude se moci hnout,
neřku-li nějak uniknout, —
vždyť sotva nohy vláčí!"
Nad Pražským hradem se mračí.

„Čas, by se český trůn již zvrt,
líp Václavu poslouží smrt:
mdlý slaboch je a zbabělec,
jej povalit je snadná věc;

zda s to je vodit vojska dav,
kdo denně chodí na Zbraslav,
kde křižuje se v pláči?"
Nad Pražským hradem se mračí.

„Co otec jeho mému, v čas
rád vnukovi bych splatil zas;
leč v Čechách není zrádců dnes,
by jako Otakar on kles.
Tož jiný vymyslil jsem plán;
je hodný německý zde pán,
jenž k vykonání stačí!"
Nad Pražským hradem se mračí.

„Děl Němci jsem: „Slyš, hodný buď,
oplátuj plece své a hruď,
buď Václavovi jako stráž,
leč mou se vůlí zachováš;
až budu králem — budu jím! —
císařsky se ti odměním,
dám vše, co hrdlo ráčí . . ."
Nad Pražským hradem se mračí.

„S mým vzkazem k mému švakru spěš,
už za tři dny tam dojedeš,
a řekni: „Pane, jsem tvá stráž,
spěš, čas sic vhodný zameškáš,

pusť s Lokýtkem se směle v boj,
než úskočně tvůj potře voj,
už blíž a blíže kráčí."
Nad Pražským hradem se mračí.

„A řekni: „Zaplaš tlum těch vran!"
My napadnem jej pak z dvou stran:
plán dokonalý hotov mám,
ty z Slezska, já se z Rakous dám!
A kdyby váhal, bedliv buď,
máš kryté plece své i hruď,
to na obranu stačí."
Nad Pražským hradem se mračí.

„A kdyby nechtěl, váhal přec,
meč v hruď mu vraz až po jílec
a otoč v ráně zas a zas —
tmou vždy k útěku je čas.
Jen, hleď se na pozoru mít; —
do Čech se nesmí navrátit,
krev rodu jeho dračí . . ."
Nad Pražským hradem se mračí.

Vrah šel — had v srdci se mu zlíh —
a krále v Olomouci stíh'
a mluvil: „Tak tvůj praví svak,
vytrhni v pole, rychle však,

v čas pravý na Lokýtka spěš,
sic do Polska už nevnikneš —
vždy blíž a blíže kráčí! . . ."
Nad Pražským hradem se mračí.

„Aj! tož než vyjde hvězdy svit,
chci z Olomouce vyrazit,
leč v nezdařeném boji, již
do Prahy navrátím se spíš;
jsem umdlen, churav, klidu ždám,
však dost na českém trůně mám,
ten právě zdraví stačí."
Nad Olomoucí se mračí!

Je v Olomouci zbrojný lid,
leč Václav nemá mužný klid,
vždy váhá v pole vytrhnout
a vymanit se z bázně pout,
sem tam se pořád vikle.
Znáť Albrechtovy pikle,
a proto zpět se páčí . . .
Nad Olomoucí se mračí.

Lid králův v ležení se bral,
král na děkanství odpočal;
hrál v kostky, Albrechtův s ním muž,
pil Václav. Snad že dosti už?

děl sobě a zas: „Ještě číš!“ —
i přináší ji sluha již
a nosit sotva stačí.
Nad děkanstvím se mračí.

Král zadumal se, náhle zbled,
byl sláb, že sotva číši zved;
leč karet hleděl sobě dál
a neustále vyhrával.
Děl rytíř: „Vzácný pane náš,
zda ve všem také štěstí máš?“
„Ne, jen když chvíle ráčí . . .“
Nad děkanstvím se mračí.

Vstal posléz král: „Ký nepokoj?
Chci mír a mám jít právě v boj!
Pryč se hrou! Klid chci, už je čas!“ —
„Měj klid,“ děl pán a světlo zhas . . .
V tom z ložnice již dral se ven
kýs výkřik příšerný a sten —
kdos chodbou prchá, kvačí . . .
Nad děkanstvím se mračí.

Král bezduch na dláždění kles . . .
Když do komnaty vešel kněz,
vzkřik, zaúpěl: „Ký hrozný svod!“
Druh Němec krále v srdce bod,

bod v srdce střed, jak Albrecht chtěl . . .
král smrt, Lokýtek Polsko měl, —
k zpovědi Albrecht kráčí . . .
Nad českou říší se mračí.

PO KUTNOHORSKÉM DEKRETU.

„Tři hlasy Češi, čtvrtý druzí mějte!"
děl Václav král. „Nuž, k odchodu se mějte,
kdo s rozkazem tím nejsi spokojen!"
A na pět tisíc šlo jich z Prahy ven.

Šli od přátel a druhů provázeni,
šli ve hněvu i v lítosti i v snění,
šli ve shodě i v hádkách mladistvých.
Tři v krčmě sedli, sílit nohou svých.

Byl Němec prvý, druhý z Uher říše
a třetí Polák snivý nanejvýše
a na rozchodnou dali nalít číš.
Tu Němec děl: „Jdu v otců Rýnskou říš!

Tam vína sladší jsou než z české révy;
co pravé víno jest, zde nikdo neví,
a co můž sladšího v tom žití být,
než Rýnské víno v Rýnském kraji pít?"

Dí Uher: „Sladší za víno mám změnu,
když mohu milovati z Uher ženu,
kdo může sladším něco v světě zvát
než děvče z kraje svého celovat?."

Pak Polák dí: „Snad máte pravdu, bratří,
leč první cena, po mém, tomu patří
— chtěl bych to úkojem své duše mít, —
kdo za vlast rodnou krev můž' vycedit!"

I přiťukli si přátelsky druh s druhem
a rozešli se zkvetlým v máji luhem,
zrak k Praze obrátili, ret jich vzdech . . .
A v čas se naplnilo přání všech.

Ten, co šel k Rýnu, s tváří plnou nachu
pad' zpitý do němoty v Bacharachu,
a ten, co na Dunaj šel, do Uher,
zahynul v náručí té země dcer.

Však jun, jenž toužil za vlast mříti s klidem,
pad u Grünwaldu s odhodlaným lidem,
krev junáckou rád za vlast vycedil
a žehnán jest, byť jménem neznám byl.

ŽITO KOUZELNÍK.

Pověst.

Král Václav na Žebráku víno pije,
je zamračen, hněv na srdci mu ryje
a jako had se v temném oku smýká,
i dává volat Žita, kouzelníka.

„Můj milý Žito, buší mně to v čele,
že s mnichy lid můj škádlí se a mele,
že arcibiskup s družinou svých kněží
mně vzdoruje a urputně se ježí.

Jsem roztrpčen; tož seber vše své vlohy,
chci veselit se, král tvůj přeubohý,
jejž dráždí k hněvu pyšný měšťan smělý,
i mistři němečtí, jimž papež velí.

Vždyť víš, že Husův s mistry spor mne hněte,
čím více papež do něho se plete,
a nutí Němce podloudnými slovy,
by na odpor mně byli, císařovi.

A proto oni všemu protiví se,
co rozkáži, i jed mi dali v míse,
jejž odvrh jsem, tož když jsem zajel k Rýnu,
v lahodné číše podali jej vínu.

Jen žvast a klepy do Prahy mi nosí
a nad vším českým ohrnují nosy;
dám-li, co chtí, hned žádají mít více,
a nedám-li, vztek plamení jim líce!

Dnes praveno mi, záhy po svítání,
že s Čechy sejdou prý se na hádání;
přijdou prý mistři rozliční i žáci
na řiznou odpustkovou disputaci.

Ty prodává nám svatý otec z Říma
a Páce s nimi posílá a Tiema,
leč naši mistři proti tomu káží,
a meče řečí svých jim v bully váží.

Nač platit má Čech svátost drahou mincí?
Jeť v Karolinu už jak ve zvěřinci,
i ze studentů dvě jsou sporné strany
a v řevu jich i král je ve psí daný.

Nuž, půjdem tam; tys mnoha věcí znalý,
tož mého veselí buď kouzly dbalý
a učiň s všemi v hněvivém tom davu
žert jakýs mně i hostům pro zábavu.

Vem sukni ozdobnou, meč připni k boku,
však nesmál jsem se dobrého půl roku,
tož na hádání v Karolin chci jíti
a poznat, co všecko se bude díti.

Tam disputovat budou strany obě,
jak nečinily ondy v žádné době,
chci vědět komu víc se bude dařit
a jak se poražení budou tvářit.

Chci zřít, jak slovem vládne náš Jan z Husi,
jemuž se Řehořovy bully hnusí;
jak Štěpán z Pálče chválí je a brání
a papežovi za úplatek straní.

Až uvidíš, jak bude se tam díti,
ty tváře mistrů hleď mi zachytiti,
jak ten se usmívá a onen peří
a oba podobni jsou divé zvěři!"

I vešli v síň. Tam mistrů hojnost byla
a studentů a posluchačů síla,
a byli mistři němečtí i čeští;
když jeden mluví, čtyři mu v to vřeští.

A byli husité a katolíci,
ti s vousy dlouhými, ti hladkých lící,
a byli studenti zde švarní, rážní,
a byli hejskové zde lehkovážní.

Byl z Němců Páleč tu a Ondřej z Brodu
a Michal Causis, tučný z častých hodů,
a z Čechů byl zde Hus, všem mistr drahý,
a rektor Zděněk s Jeronýmem z Prahy.

A byli v Karolina velké síni
též páni, měšťané a mnozí jiní;
z těch každý něco čeká, každý ví to,
že pro krále cos vykouzlí dnes Žito.

A mistři v rok se ponořili brzy,
z nich nejvíc křičel Causis, lotřík drzý
jenž Řehořovy vychvaloval bully
a zastával, co Němci zrádně kuli.

Vždy klidně odpovídal mistr z Husi
a všecky všudy vyvrátil mu kusy;
vše marna byla římských kněží práce,
zle pro ně končila se disputace.

Když mistři ještě proti sobě stáli,
tu Žito děl: „Nuž pohleď, pane králi,
čím se mi mistři jevili své zlobě,
v to jsem je začaroval v sporu době."

Na mistry Václav zadíval se bděle,
hle ten je vul, ten osel, onen tele,
a Pálče zří král s tváří v plném jase,
jak v zrzavé je začarován prase.

Slyš, k jaké řeči namáhá se dlouze,
leč nemluví, jen koktá, rochá pouze,
a vedle něho, jak by šlapal vodu,
výš oslí hlavu zvedá Ondřej z Brodu.

Ten iaká a týčí uši holé,
jak v bodlákové pohlížel by pole;
tu Václav, když vše zhlédl, jak se děje,
mne ruce si a vesele se směje.

Viz, jinde zuby cení kozí hlava,
to podoba ze Znojma Stanislava,
a jeho bratr Petr roveň feně
a Hildessen s ním včarován je v štěně.

A zajíci se stala pánů půle,
vše Žito zrobil z Václavovy vule,
a Heřman s Matoušem, dva hnědí mniši,
jsou proměněni na německé myši.

I lišky byly v straně té a kočky
a černí krtci s malounkými očky,
i králíků i morčat bylo mnoho
a vše se kousalo, až strach šel z toho.

Slyš, prase hrochtá, valach mírně řehce
a bučí vůl, vlk lstivý výti nechce
a kňučí jen a lišku k sobě láká,
až osel Němcum v rozchod zaiáká.

4*

Též v druhé straně změněni jsou krutě:
Jeroným v sokola, Hus do labutě,
ve slípky studenti s hřebeny místo kštice
a v krocana Jan, mistr z Jesenice.

Ten hudruje na bull těch haraburdí
a na odpůrce Husovy se durdí,
je vidět, že pln krve je i žluče,
an ustavičně křídly o zem tluče.

Svým rozkřídlením sokolík se chlubí
a klekce: rozdurděn je na holuby,
že zobákem jen s ňader peří rují
a do pozadí chabě ustupují.

A s druhem druh se haní, škádlí, sváří,
i směje se z těch znetvořených tváří,
ač vlastní změny netuší a nedbá
a neví, je-li pravda to a kletba.

Král potěšen je z klamu, lid se směje,
jak z vůle Žitovy se švarně děje;
jak prase lítí se, jak labuť zpívá
a sokol s potěšením hlavou kývá.

V tom do popředí Valdštejn Voksa kráčí
a volá: ,,Ven s bullami!" tvář se mračí,
,,snad do svých podob vrátí se směs popů,
až předmět hádky shoří u příkopu!"

Tam sotva bully v plamenech se vzňaly,
přerůzné potvory z nich vylétaly:
tlum čertů černých, hnědých v divém víru
a supů, hadů, ropuch směs a štírů.

I stáli všichni v hrůze toho zření,
kdo s Voksou bully kladli na shoření,
než sotva strávily je ohně zloby,
vše Žito vkouzlil prvé do podoby.

Jen tu a tam i přes královy výtky,
některým Žito nechal různé zbytky,
ten prasečí měl zrak, ten oslí uši,
a Hus podržel labutí svou duši . . .

Král smál se vesele a řekl: ,,Tedy,
to nejlepší sis nechal naposledy,
leč, což ten zápach? sotva nést lze věru!"
,,Ten pošlem na památku do klášterů!"

Učiň, jak chceš, jen když se vydařilo,
kéž kouzlo tvé jen trvalé by bylo,
pak myslím: byl by v Čechách pokoj věčný,
a zkusíš-li to, Žito, budu vděčný!"

„To, pane, nedovedu, věru škoda,
to činit mužʼ jen síla bohorodá,
ač bojím se, Bůh konat-li kdy ráčí,
že Němce přeměnit už nepostačí.

Ti křičet budou vždy, jak nyní křičí,
a Češi se svou krví holubičí
zalezou někam v málomocném chvění —
těm, myslím, také pomoci už není!

Těm, myslím, nikdo tak hned nepomůže;
spíš pěstit budou písničky a růže
a zlaté klasy snášet králi ptáků
za sem tam nestrávená zrnka máku!"

K 6. ČERVENCI (1902).

Lžou králové-li lstivě lidu —
hněv v ňadrech, úsměv na ústech —
by z bludišť strachu došli klidu,
čin hanebnější je to všech. —

Lhal Zikmund král a z jeho moci
Hus římskou zlobou upálen;
z těch plamenů však lidstva noci
vstal zářný, navždy jasný den.

Nám pýchou Hus, ta žertva svatá
a pýchou národů je všech;
jím pravda jako hvězda zlatá
nám vzešla v slunných plamenech.

On volnost svědomí nám vrátil
a bezúhonný mravem, čist —
než štván a mořen život ztratil —
na knihy lidstva zlatý list
své jméno napsal slunným jasem,
jež nezanikne žádným časem,
leč zazáří, jak jeho ctnosti
všem v stkvoucí příklad do věčnosti.

Ó svatý mistře, Jene z Husi,
ten žár, jenž plane v srdci nám,
hrom děl, blesk mečů neudusí,
byť chtěl by tomu Satan sám;
vždyť nad trůny a žezla králů,
Ty's mistře nám, vzor ideálů,
a Bůh-li duší světů všech,
pak Tys, náš mistře, srdcem Čech!

VOJEVŮDCOVO HOŠTĚNÍ.

Když Falcký Bedřich hynul na útěku,
byl Tilly vůdce ligy vítězem;
roj netušených odměn měl a vděků,
že odboj povalil a zhubil českou zem.

Moh býti knížetem, leč peněz toužil,
až z kořisti měl zlata dost a dost,
leč skrblíku že Bavoráku sloužil,
dal Bavor mu jen koně pro radost.

„Ten skrblík lakotivý, dal mi koně,
víc koňů krásnějších jsem sobě vzal
kdys pánům v Čechách; věru nedbám o ně,
radš kdyby býval tolary mi dal!

A na žoldáky zavolal: No, bratři,
zde máte vína dost a dosti mas,
dnes může každý najísti se za tři,
tam vezměte a vystrojte si kvas!“

A drahocenný dar vám přidám k tomu,
je Bavoráka tělesný to kůň,
nuž, vyveďte jej směle z mého domu,
pak, kdo chceš, do plece mu ostří vsuň.

Zab klusáka si, nechť je valné ceny,
já nevsednu naň, vlastního mám dost,
je krví potřísněn a pobrocený
a takého mít nechci pro radost.

Líp bude na maso než k jízdě asi,
pryč, pryč s ním již, jsem velmi pohněván,
nuž, ať má chasa z něho hodokvasy,
pak lépe zachutná jí vína džbán!

Kůň arabský, hle, z Bavor Maxmiljana
a drahý pravý od něho to dar,
byl střelen v nohu, jitří se mu rána,
jeť s Bavorákem asi stejně stár!

Nuž, zabte si jej dnešní pro pochoutku,
a vystrojte si panský, dobrý hod,
při malvazského vína plném soudku,
mně koňské maso není valně vhod!

Moh' Maxmilian sám mít z něho dosti,
leč chtěl, bych jeho mrchu ještě snéd',
ej, z jeho darů hnily by mi kosti,
kdy po tom knížeti bych na kuň sed!

My také nechcem z koňského dnes, k práci
dost tučných volu v Praze na oběd,
ať smlsnou si jej páni Bavoráci,
však přišli do Čech hnáni smečkou běd.

Pryč, pryč s ním, tedy odveďte jej k rasu,
ať zabije a zakopá jej v ráz,
já nedám jeho masem trávit chasu,
tam v Praze bude míti dosti mas!

Ať nasytí jím svoje dobrodruhy,
ti mají v žilách beztoho jen jed,
kde válčili, tam vypráhli vše luhy,
teď mohou jedem hlad svůj ukájet!

Kdo české zlato sebral, měj též koně,
já nechci vidět mrchu nikterak,
pryč dejte Bavorským jej, den je v skloně"
a Tilly odpliv, odvraceje zrak!

A upravili Bavorákům masa
a lační lancouši vše snědli hned,
leč chorá lehla pak zběsilá ta chasa
druh s druhem naříkal a v tváři bled!

A naříkali: „Co se s námi stane?"
a z ležení se ozval trubky hluk,
„Co jest?" ptal kníže se. „Zle, zle je pane,
tvůj onemocněl náhle celý pluk!

„Jak stalo se?" „Jeď maso z tvého oře,
jenž střelen v nohu náhle k zemi pad',
a upravil si hody při oboře,
bylť vysílen a trpěl velký hlad.

Snad v rozkladu už byla mrcha drahá."
Jí Tilly zhrd a dobře učinil
a Maxmilian za vousy se tahá,
a kleje, bez vojsk jsem, jed mi je zbil!

DESCARTES.

Na Bílé Hoře běsný hon,
v Buquoje valonském pluku,
bojuje Descartes de Perron
při polnic divokém zvuku!
Svedený Francouz filosof,
orly má v hlavě, v srdci kov —
a pouze hlína je hnědá?
Nemáliž slávy ducha dost?
Proč že jí božských uměn host
v rubání nešťastných hledá?

Francie velký, slavný muž,
zdaliž se mozek mu zhatil?
lancknechtů nabrousil si nůž,
by právo do hrobu klátil;
jasně-li zářil jeho duch,
u nás má přec jen černý dluh,

jaký hned smazat se nedá;
zjevilť se v Čechách jako kat,
zločincům přišel pomáhat,
v postrach nám tvář jeho snědá.

Velký byl ducha jeho vzlet,
žel, srdce nemělo citu,
za málo zničila jej let
lest úskočných Jezovitů,
v sektařství jejich rosť v La Flèche,
co přines' v život, byla lež,
v pravdě s ním byla jen věda;
však kdo jde s lotry k právu hluch?
nepřítel lidu, dobrodruh —
bez lásky moudrost je šeda.

Velký byl duch, leč srdcem tuh,
orlem zvlet', ale jak vosa
s hejny šel jedovatých much,
msty když nás sekala kosa;
jaký as divný jal ho sen,
když slyšel porubaných sten,
jenž ňadrům úkoje nedá.
Z krve těch padlých volal Bůh;
„právo jde bít jen dobrodruh,
u stolu vrahů jenž sedá."

Divně se přišel ducha lev
rozloučit s hejny mrtvých ptáků
těm, kdo dřív vylili svou krev
na planině u Kresčáku;
tam zbil mu škůdce český král,
zde na nás Descartes s vrahy stál,
mlha až vlast skryla šedá;
zapadla v krvi česká říš,
na srdce dán jí těžký kříž,
pod křížem volnost spí bledá.

Descarte, dávno splákl čas
slzami krev Bílé Hory,
nepřátel zášť však zas a zas
na vlast štve krkavců sbory;
množí se, rostou jako mrak,
bráníš jim, ohněm plá tvuj zrak;
lítost spát nedá, ó běda;
s naší tvé splývá krve ron,
duch tvůj Descarte de Perron,
ztýraným zhynout snad nedá!

POD STAROMĚSTSKÝM LEŠENÍM.

Pověst.

Bubny víří, lid se rojí —
národ běden, čas je klat;
před lešením vojsko stojí
na lešení s mnichem kat.

Mnich se modlí. Zvonů znění
dusí lidu pláč a vzlyk,
meč se blýská — pod lešení
sivobradý nesen Šlik.

Na prsa mu hlava dána,
pout zbavena zvadlá páž;
sťatého teď hlídá pána
spitá španielská stráž.

Na srubnutou hlavu zírá,
chechtá se a laje zas,
uklání se — v ruce svírá
mučedníkův šedý vlas.

Rve a cuchá hrubou pěstí:
„Hle, kacířský, český běs,
našich mnichů s boží zvěstí
nechtěl slyšet ani dnes!“

Tepe v hlavu, v klenbu skrání.
„Hle, zbojníku, teď jsi náš“ —
v líce míří hrubou dlaní,
ale mrtvý lap' mu páž.

Strne žoldák, píkou seče —
marně, nevzpomáhá nic,
mrtvá ruka svorem křeče
tiskne živou víc a víc.

Zděšen žoldák bledne tváří,
třeští zrakem: „Ha, ký zjev!
oko sťaté hlavy září,
brvou hrozí mrtvý lev . . .“

Vzkřikl lotřík, pýcha zvadá . . .
Druh přikvapil vyděšen:
strážný voják na tvář padá —
ruka z ruky nechce ven.

Jezovita zažehnává,
kropí — všecko marno přec —
„Pro vlast svou, jež dokonává,
pusť," zaúpěl zlotřilec.

Chví se ruka zhaněného,
hýbe sťaté hlavy ret:
„Pro vlast prost jsi trestu svého,
jdi," a drába pouští kmet.

Zděšen se sinou dráb skrání,
volný zas — leč spoután duch —
do smrti až u zádlaní
krvavý ho strašil pruh.

ŽEBRÁK.

Počal v zoři, rostl hbitě
boj na Bílé Hoře,
z Čech den druhý na úsvitě
bylo rudé moře;
lid mřel mečem nebo v tichu
lesních skrýších hlady,
za to hýřil ve přepychu
Anhalt, vůdce mladý.

V Novém Městě, Vídni blíže
Ferdinand jej hostí,
tam má zrádný Anhalt kníže
všeho do sytosti;

chrty, koně, ženy, sluhy,
les i hojnost zvěře,
a když chce, i pro soudruhy
z Vídně zlato béře.

Z lovu se kdys za večera
Anhalt vracel k městu,
v tom mu v plášti z houští šera
muž vykročil v cestu,
klobouk tvaru vojenského
kryl mu přímou hlavu,
na straně pak střechy jeho
znak byl českých stavů.

„Hlad mám," děl, „můj pane vůdce,
s ženou bloudím v kraji,
v Čechách o nás „zeměškůdce"
pramálo teď dbají,
ondy v tvém jsem sloužil pluku,
ale dnes mi třeba
mnohem míň — měj štědrou ruku,
pane, dej mi chleba!"

Anhalt v sedle níž se kloně,
muži ve tvář zírá,

levou rukou drží koně,
pravou bičík svírá;
šlehá muže: „Luzo pustá,
tak mne ctíš? aj, řekni!
Chleba-li tvá lační ústa,
pokoř se a smekni!“

Pokryly se hněvu mrakem
muži snědé tváře,
v hrdopýška bodal zrakem,
plným děsné záře,
plášť setřásla páže chabá,
vzdorně hruď se zdouvá —
pyšný Anhalt jako baba
s koněm nazpět couvá.

Na žebráku sevřen mukou
mlčky zří a dlouze —
hle, — ten místo statných rukou
pahýly má pouze,
jimi, při tom nohou dupe,
Anhaltovi hrozí:
„Smeknout mám, aj, čím, ty supe?
Tak jsme v Čechách mnozí!

Dobrodruh je na tom lépe,
dobře se mu daří,
leč co dalo štěstí slepé,
právo náhle zmaří;
bez rukou ať, na své zrádce
jinde sílu máme;
nezhynou-li na oprátce,
pak je udupáme!“

LICHTENŠTEJN.

Pověst.

Po chodbách hradu duní sluhů shon,
na vítské věži zvoní smrtný zvon,
od Bílé Hory letí havran hejna,
na hradě skonal Karel z Lichtenštejna.

Všech svatých marně vzýval o pomoc,
tknut boží rukou skonal tuto noc,
už tělo jeho vychladlé a ztuhlé
v stříbrné leží vystaveno truhle.

Kol rakve září světel různá směs
a před ní klečí cizí černý kněz,
vše kloní se, kdo Čech však, mimo prchá
a myslí si: Pryč kníže, zbyla mrcha!

A hlasitě je mrtvý proklínán,
dost od něho už trpěl český lán,
an sirotky a hlad a bídu množil,
přec chvála Pánubohu, hnáty složil!

No, chvála Pánubohu, dožil už!
A na dvoře se množí havran druž
a vůdce jejich klektá: ,,Chaso lačná,
výš, rychle výš!" a dravci letí v mračna.

A křikl zas: ,,Pryč bratří za mnou v dál,
už nechte jej, dost za živa nám přál,
jím v netušené vyrostli jsme davy,
teď nebude už sekat české hlavy!

Lid český divné věci ondy děl,
že místo srdce kámen v ňadrech měl,
já nevěřil, leč teď když v rakev skryl se,
rád pravdy úplné bych dopídil se!

Vždyť pravili, že jako skála byl,
když na soudu se ondy usadil,
a že když kat rebellům hlavy rubal,
nic nechvěl se, jen smavě ústy škubal.

Že nepohnul jím žen ni dětí žal
a že jen rukou kýv a velel: ,,Dál,
jen dál, ať na rychlo kat pokračuje;
dřív měl si vlasy rvát, kdo teď je ruje!

Jen dál, jen dál! Já věru nemám čas,
sta smrtí musím podepsati zas,
sta statků jest mi denně konfiskovat,
kdo nechtěl k trůnu stát, můž' v krvi plovat!"

Leč nechme to, ať pravda je či lež,
památkou na mosteckou leťme věž,
jež nad vlnami vltavské ční vody,
kde mrtvý kdys nám královské dal hody!"

A vůdce vzlét a za ním družná směs
a na věž mostní celý mrak jich kles
kde semo tamo slídě do zdí kloval,
až starý havran znova vypravoval:

,,Zde před čtvrt věkem veškerý náš rod
měl nad pomysl vzácný, štědrý hod,
zde po dní mnoho od večera k ránu
hlad zkájeli jsme z nejvzácnějších pánů:

Bylť Šlik nám za úděl i Budovec,
ač někdy bránila nám z drátů klec,
přec vybrali jsme lační hodovníci
zrak k nebi hledící z jich siných lící!

Těch škoda chvil, čas odnes všecko v dál,"
a havran drápem hlavu poškrabal
a zobcem počechral si křídel peří:
„kdo neviděl, ten ani neuvěří!"

Lid mimojdoucí často plašil nás,
my vzlétli sic, leč vraceli se v ráz
a přes jich proklínání, přes hluk drzý
jsem zůstali; my zvykli tomu brzy.

Dost bylo všeho, ale čas se zvrh,
Sas Arnim závistný sem s vojsky vtrh
a čeští predikanti hlavy sňali,
když právě mozku jsme se doklovali.

Vše vzali nám, co skytl mrtvý muž,
jenž hlavy pro nás pod katy dal nůž,
jak chtěli tomu páni z vůle Boží,
sám nevzal nic, jen veškero jich zboží!

Co po tom nám; jak divně čas se vlék,
nás k němu volá s láskou vroucí vděk,
vždyť vím, že ode dneška po staletí
sem na hod havran víckrát nezaletí!

Ó, škoda, přeškoda, že v rakev leh,
ač hořké byly hlavy Čechů těch;
jsouť sladší mnohem prý ta srdce živá,
na kterých hvězda s lesklou stuhou bývá.

A on měl obé, šlechetný ten pán,
teď i s tím srdcem bude pochován,
či nemoh' nám je kýs Čech dáti darem?"
A havran zase škrabal hlavu spárem.

Ó, žel, ó, žel! Leč ondy dal nám chléb,
tož vděčně polítnem mu na pohřeb.
Hej, v hejna, ptáci, v hejna všecky davy
s ním průvodem se dáme do Moravy!

Až rakev na vůz dají záhy ke dnu,
já na příkrov jí jako symbol sednu,
vy združení pak bratří černobrcí,
v čas hleďte doklovat se sladších srdcí!

A když vůz z Hradčan na Karlův jel most,
slít s mostní věže všechen dravčí host
a lid děl zdiven: Bůh nám pro potěchu
provází ptáky katův kata Čechů.

DRUHOVÉ.

Lid loupežným kdys králem ztýrán, vad',
tož dal se v boj — byl chladný listopad —
v boj s luzou kořistnou, svých bráně práv,
leč zradou víc než bojem padlo hlav. —

Král s katem šel, by shlédl zbitý lid;
kat zachvěl se, král železný měl klid,
král vesel hlavu zved', ji sklopil kat,
král pomstou jen, kat ukrutenstvím jat.

A kudy šli, lid bojácně se třás' —
i pravil král: „Hleď, strach jim z obou nás" —
a na to kat: „Líp láska nežli děs,
mne lid se nebojí, spíš tebe dnes!"

Král dup' a děl: „Rád byl by vzpoury sup,
kdybys i mně posvátnou hlavu srub', —
jak ondy rebelům jsi činil též —
a vyvěsil ji na některou věž!

Ej, přál by si to lid i země květ,
ten jako onen vzrušen, rozechvět,
leč co bychom my byli v zruchu tom?
v němž tys můj blesk, já pomsty boží hrom!

Zda beze mne bys, kate, šťasten byl?
Jen posměchu a hanbě bys zde žil,
kdy zradou tvou bych mrtvolou se stal,
či bez druha můž' žíti s katem král?"

„Ba, králi, kdybych tobě hlavu sťal,
nač bych zde žil, mdlou třtinou bych se stal,
úšklebky stíhal by mne lidu smích,
ač za svůj ne, za tvůj bych trpěl hřích!

Snad že bych ještě vojvodou být moh',
jenž z mrtvol staví rudý hrůzy stoh,
bych podepřel snad z bohatýrských těl
trůn zviklaný, jak chce tvůj Španiel?

Ne, ne, můj králi, tvou je moje zbraň,
mně posvátna tvá pomazaná skráň,
jsi žezlo mé, já dvouručák jsem tvůj,
jen s tebou umru! Bůh tě opatruj! —

A smrt-li zasáhne nás někdy v ráz,
pak v rudých pláštích pohřbí oba nás,
ty žezlo po boku, já pomsty meč,
co na tom, jaká po nás zbude řeč?

Vše zapomene svět; host jako host;
co konal někdo, pane, pro věčnost?
ať sedá potom na spuchřelou skráň,
vděk papežův, neb kletby černá káň!

V tom věčnost též a proto, pane králi,
vždy stůjme při sobě, jak dřív jsme stáli,
a jak jsme ondy žili, žijme dál,
vždy lidstvu na postrach kat jako král!

Z DOB
STÍHÁNÍ BRATRŮ NA CHRUDIMSKU.

V Šilinkově dubu.

Je krutá zima, mrzne, padá sníh,
vždy víc a více je ho na polích
a stále více všude: na sadech
a pastvinách a cestách vůkol všech.

A padat neustává, že až strach
a nejvíc je ho v pustých končinách;
leč tam, kde Žďárské hory plece šíří,
jím šedé mraky všude nejvíc hýří.

A k jejich zlobě nejvíc u Hesin,
k nimž přiblížil se vzteklý pekel syn,
jenž, řezník dříve, v panský šat se schoval,
by na Chrudimsku bratry reformoval.

Ti v Dolský mlýn se jako ptáci slétli,
by v lesa skrytu v bibli zbožně četli,
kam těžce bylo naleznouti dráhu.
Zde sílili se proti hrůzám vrahů.

A starý mlynář vysílený, lysý,
jenž mlád jsa, v Polsce se Žižkou byl kdysi,
zde bratry své i se statečným synem
rád božím chlebem pohostil a vínem.

Přec zvěděli to nepřátelé mnozí
a poradili drábu na Ochozi,
by přepad' Bratry, děti v matek klíně,
již shromáždí se každodenně v mlýně.

Tam k bibli druží se a víře Bratrů žijí,
leč před slídiči bedlivě se kryjí,
tož přepadnout je Michna chce té noci
a pochytat svou ozbrojenou mocí.

Chtěl ďáblův syn to učiniti v taji,
leč také bratří dráby vyzvídají
a podvečerem výstrahu dát chtíce,
vzkaz shromážděným nesli do mlejnice:

„Pryč utecte hned na Moravu, bratří,
než pohromadě zlosyn vrah vás spatří
a krvavému uchystá nás kvasu;
pryč, před půlnocí, neztrácejte času!“

Dál v Krounské lesy sněhem přes Hesiny
snad zítra bude čas už zase jiný,
dnes přes ty lesy, tužte slabé nohy,
sic zhyneme i mlynář přeubohý.“

Tu testa mlynářova okamžitě,
své do náručí uchopila dítě,
dcerušku dvouletou a rychlým skokem
v dál prchá bez rozluky za potokem:

„Buďte tam s Bohem, pocel nelze dáti,
včas dcerušku svou toužím zachovati,
snad do rána, nechť s lednou slzou v líci
v sluj horskou skryjeme se v Kamenici.“

S ní na vše strany rozprchli se druzi,
jen dědeček, jenž nestačil už v chůzi,
ve mlýně zůstal, vetchou, slabou stráží
a k srdci bibli přivíjel si paží.

Sám, potichu se modlil při kahánku;
tu rejthar slídný dojel k jeho stánku,
a hněvně, hlučně na okénko buší:
„Hned otevři, sic vydechneš svou duši!“

Kmet otevřel, tu v ráz ho žoldák lapí:
„Kde jsou ty ženy kacířské, kde chlapi,
jež hostíváš zde večerem i nocí?
Všech do jednoho musíme se zmoci!“

„Už odešli!“ „Kam?“ „Nevím, sami stopy vizte,
sníh zavál vše, jen mne zde lapili jste,
ti ostatní šli lesy na vše strany,
svůj domov vyhledati zbědovaný!“

Hned do okolí žoldáků šla četa —
zle, koho stihne; po tom navždy veta;
ten v levo šel a onen cestou jinou;
dva náhodou šli cestou mlynářčinou.

Té záhy poznala však smutná duše,
že z dálky rejthar za ní sněhem kluše
a za keř trní, v cestě vedle štěrku
do sněhu spící pokládala dcerku.

K ní ulehla, by skryla naděj svou
a umírnila zimu zuřivou,
leč nenadalý překvapil je hlad
a mráz víc obě svíral, letší z lad.

A stále víc a více padal sníh
v hor slujích divoký se vítr líh',
a funěl, kňučel, těkal tam i sem
a na píď přikryl vše svým příkrovem.

I pod příkrov se dotíravě dral
a matku s dcerkou mořil, utýral,
až spaly navždy v bílých sněhů sklípku,
tvář na tvářce, leč teplých bez polibků.

Kdož tušil by je tady pod sněhem,
tak ztajeny jsou slídným drábům všem
a ztajeny jsou všem, jež polní cesta
sem vedla z vesnic do panského města.

A žoldáci, když nenalezli lid,
zpět vrátili se v mlýn a co kdo zhlíď'
vše sebral, zkrad, ať stařec naříká;
krad po příkladu Michny řezníka.

A zabili i kmeta naposled,
výš k nebi hleděl mroucí jeho hled —
kam Bohu vznášel vděčně květ svých díků:
„Vstříc přijď mi, Huse, svatý mučedníku!"

A žoldák k druhu děl: „Pojď, mráz zde tuhý,
pojď, na mlýně už zpívá kohout rudý,
aspoň se trochu při tom ohřejeme
a po námaze cesty okřejeme.

A stalo se, jak vlci z doupat táhli,
šli s klením, kacířů že nedosáhli,
a na polovku jistou potom vyšli,
vždyť bratři byli v blízké Litomyšli.

V kraj mlýnce lid zas jiný přišel z dáli,
vzal les i lán, a včas, když sněhy tály,
nad činy lotrů po vůkolí žašli,
a ustrnutím chvěli se a třásli.

Pod sněhem u cesty, blíž šípku keře,
soucitná žena dítko zřela v šeře,
maličká mrtvola to ztuhlá, siná,
ubohá dceruška to mlynářčina.

Dvě mrtvoly hned tuhé v bílém šatě,
pokryté čerstvým ledem vrchovatě;
hle, matka na srdci má tílko dětské.
Je skryli v bratrů půdě perálecké. —· —

ROBESPIERRE.

K poslancům v sněmě mluví král,
tvář plane mu jak svíce,
ti dí však: „Slibu nedostál,
nač dbát těch řečí více?

Nechť tlachá jenom! Dosti buď;
ať volně národ jedná,
víc nežli nyní nemůž být
už pro nás doba bědná.

Vše marno! Slibuj král, co chceš,
lid odvrací se zády,
jeť na splnění pozdě už,
rač stavme barikády!

Pryč s domluvou! Stůj k muži muž,
ať zmáhají se davy!"
I roste křik a roste hluk
a výš se tyčí hlavy.

A roste hluk a zvučí zpěv,
vzdor o zdi města bije,
a bouří zpěv a hoří krev:
„Allons enfants de la patrie!"

A mimo bastillu jde lid
a jitří se a hlučí:
Hned vězení vám otevřem,
smrt všem, kdo národ mučí!

Z žaláře básník Rouge de Lisle
dí k lidu: „Málo dbáte,
druh nad druha chce vyniknout,
kde takt, kde rhytmus máte?"

A Santerre sládek volá v lid:
„To věru pravda jesti!
Hned přineseme taktoměr
k své písni na náměstí.

Je podivný to taktoměr,
těm běda, kdo jej zkusí,
leč má-li znít náš zvučný zpěv,
tak padat musí, musí!

Hej, švarný je to taktoměr,
sem, sem s ním na tržiště,
ať v čele lidu napořád
nám takt dá teď i příště.

A postavíme taktoměr
dřív, nežli svitne ráno,
ten, jejž vynašel Guillotin,
a zase zazpíváme.“

A guillotinu natáhli,
jež klesala vždy pádně.
„Než slyšte, bratří zpěváci,
teď zkusíme to řádně!“

Jak přesně padá švižně v ráz,
jak vesele se zvedá,
ba, bojím se, že k oddechu
nám ani času nedá.

Ó vizte jen, jak pěkný stroj,
jak níží se a vznáší
a ruče skáče, na úžas
hruď zlosynů jak straší!

Viz, lide, jaký pěkný zjev,
kdo nedbá tvojí přízně,
s tím nesmlouvej se, nehovoř
a sprav se s ním hned řízně!

„Sem, mistře kate, vůdce náš!"
a Santerre k Tuileriím hledí,
zkad na voze a spoutaní
se blíží lidé bledí.

A hněviv mluví: „No, už jdou,
lid dosti dlouho čeká!"
A křik se nese v šíř i dál
jak rozvlněná řeka.

A Santerre sládek odkvapil:
„Jdu vstříc jim, přijdu v mále!" —
a hle už s knězem Edgeworthem
přivedl před stroj krále.

„Zde, Capete, viz taktoměr,
už mistrovi dej paže,
my zapějem!“ A mistr už
Ludvíka k prknu váže.

Král mluviti chce, Santerre však
dal hrát a bubnovati.
„Jsi po zpovědi, chtěl bys snad
nám zas a znovu lháti.

To nedělej a kliden buď,
Ludvíka světce vnuku,
když krve šetřit nemůžeš,
tož šetři aspoň tuku!“

A k lidu volá: „Pozor teď,
sem, lide, obrať zraky
v pád sekery ať za zpěvu
vpadnete s taktem taky.“

A vpadli, hrozno! Hluk a křik
se množí v lidstva davu
a z rudých pilin vznáší kat
královu bledou hlavu.

„Dost buď," dí Santerre „prozatím!"
Zpěv lidu zvolna zniká
a Santerre s vojskem provolal:
„Ať žije republika!"

Děs ostrým spárem v ňadrech všech
nezdolnou hrůzou ryje
a z dálky zní to zas a zas:
„Allons enfants de la patrie!"

Hněv jako divý řeky proud
vše drtí, rve a bere.
Kde Bůh? Jen rozum bohem dnes.
Hej, pozor, Robespierre!

Proč k hlavě dáváš smrtnou zbraň,
když lidé květ ti stelou,
proč ustřelil sis hlavy půl,
lid chce ji stíti celou!

A celou mu ji musíš dát,
už pomoci ti není,
jeť přízeň lidu vrtkavá
a mžik ji rázem změní.

Je přízeň lidu napořád
jen lehkou kupnou robou,
kdo páchal zlo, kdo dobru chtěl,
mře často stejnou dobou!

KOREFF PROSEBNÍK.

Zvěst židovská.

Tak vyzněl dekret velké císařovny:
„Buď z Prahy vyobcován každý žid,
ať pán i občan v zemi jsou si rovni;
to proto jest, by zavlád' v zemi klid,
by vypleněny byly všecky sváry
a duší rozpory a myslí žáry.“

Tím zhrozili se židé na nejvýše.
„To není možná; snad to panský klam.
Zda pravda jest, co komise nám píše,
či strachu jenom chtějí nahnat nám?
Nuž, volme z lidu nejvtipnější hlavy,
ať přesvědčí se, zda je dekret pravý.

Či máme všecko nésti jako baby?
Proč trpěti má Israele syn?
Ej, ke královně vejdi moudrý rabi,
by odvolán byl neblahý ten čin —
že dáme vše, co může člověk dáti,
jen neblahý když onen dekret zvrátí."

Však není rabi, prchl první z obce,
a kde kdo moudrý neopouští dům,
v něm zvolna trouchniví jak mrtví v hrobce,
kdož bude mluvit za věřících tlum?
Kdo moudrý tak, by výmluvně a v klidu
se platně zastal židovského lidu?

Tu mohutný muž vztyčí sivou hlavu,
jest silný, pronikavý jeho hlas
a povýšeně mluví k starších davu:
„Nuž, chci se pokusiti spasit vás
a vejdu ke králové odhodlaně,
já Koreff Šalomoun ve jmenu Páně.

Vážně a pokorně s ní pohovořím —
kéž podaří se těžký trochu čin!
Nuž, zví, že se vším lidem jí se kořím,
leč český žid že prost je podlých vin;

že její za milost vše vykoná se,
co bude říši ke štěstí a spáse.“

A Koreff šel a hojnou za úplatu
byl před královnu puštěn druhý den.
„Co chceš? Mluv krátce, sice v chvatu
komorník z hradu vyvede tě ven.
Mluv krátce, nekřič, nechci hulákání,
mně horší křik než oslů iakání!“

„Slyš,“ křikl Koreff — kobka zachvěla se,
jak klenbou komnaty se výkřik třás,
„slyš, křivdu na nás,“ mluvil Koreff zase,
„té můžeš zbaviti nás v jeden ráz,
jež jezovitským předsudkem jsi jata,
my do války ti dáme hojnost zlata!“

Stich'. Pohněvána císařovna děla:
„Tys nemluvil, tys řval zde jako býk,
já prosebníka před sebou mít mněla,
ne tura s hlasem plným střel a dýk,
já v hluku přeslechla tvá všecka slova.
Jdi, co jsem řekla, opakuji znova:

Pryč všickni, pryč, už jděte s české půdy,
jen nemocným a chorým času buď,

by vyléčili prsa svá a údy,
než uzdraví se, — déle poněkud!"
Tu Koreff zaplakal a vzkřikl zase,
až císařovna strachem zachvěla se.

„Tvůj děsný křik mi v těle drtí kosti,
dost, jinak hlavy domů neneseš!
Dost, při tom zůstane, jak dřív. Už dost!
Či chtěls, bych křiků tvých se lekla též?"
Leč Koreff zas: „Víš, proč tě hlas můj kruší?
vždyť volá ze mne dvacet tisíc duší!

Těch dvacet tisíc duší tebe prosí
a volá rádce tvoje s bludných cest,
chce lidské právo z milosti tvé rosy,
než do všech koutů světa vnikne zvěst,
že Terezie, velká císařovna,
je Neronům a Tiberiům rovna!

Že není práva, lidskosti v tvé říši,
že platí jen co písaři tví píší,
ne vůle tvojí velký majestát,
že rozpadnouti musí se ten stát,
kde velká císařovna Terezie
svých orlů spáry v srdcích lidu ryje.

Ó běda, běda, převznešená paní,
tak nejednej, kdo podepře tvůj trůn,
až Prušák vrah tě znova v srdce raní
a v nářek změní zvuk tvých srdce strun,
kdo může podepříti v smutku vzňatém
tvá vojska nejvydatněj hojným zlatem?"

„Ó běda," křičel, „běda!" — Dost, pryč! Dosti,
sic vymrskat tě kážu! Domů spěš,
jsem rozechvěna v mysli hlubokosti,
či lstivé úklady snad osnuješ?
Jdi, nech mne, rozkacen jsi, tur jak divý,
než přetrhnou se svaly mé i čivy!

Dost! Milost všem i tobě dávám vlídně,
do Prahy vrať se rychle k svojím zas,
rci, že vám dekret odeslat chci z Vídně —
že odkládám věc na příznivý čas,
jak ve válce se věrně zachováte
a kolik zlata na děla mi dáte."

KLATOVSKÝ KYRYSNÍK.

Zvěst lidová.

Konečně podleh' v boji nepřítel,
byl zahnán v ruce kyrysníků sborem,
jak statný poddůstojník povelel,
ač nejmladší byl v sboru mužů skorem.

A přijel velitel a zavolal:
hle, jonák Němec, jistě naší krve,
a vítěze se po vídeňsku ptal,
co za krajana jsi a co byls prve.

A všem jej chválil cizím jazykem,
jun mlčel, až vůdce ptal se zas;
pak promluvil však: ,,Syn české matky jsem
a nerozumím Vám, co chcete as?

Když viděl jsem, že nepřítel, náš vrah,
chce na nás vpřed, by dobyl naší země,
ne o život, leč o ni měl jsem strach
a srdce hněvem zakypělo ve mně.

A tak jsem šťasten vysekal i vás
a bez povelu; jazyk váš mně cizí —
a učiním to věru zas a zas,
až cizáctví z mé české vlasti zmizí.

A chvály ani křížku nepřeji si,
mám doma zdobu lesklejší: svůj pluh,
tam blíže Klatov narozen jsem kdysi,
kde svévolně mne týrá pán, váš druh.

Z ČESKO-MORAVSKÉ VYSOČINY.

Co obec vykácela topole
a nasázela k cestě nízké stromky,
byl ze vsi volný pohled na pole
a dále v polích roztroušené domky.

Ač byly topole ty stráží cest,
když bouře všecko závějemi skryla,
vždyť malých stromků větevnatou klest
bouř bílým sněhem všecku potopila.

Leč padly přec pod kupce sekerou,
když půjčku nucenou dát obec měla,
by pro jakousi válku tuze zlou,
včas mohla koupena být nová děla.

Tu v kruté zimě, bez znamení všech,
kraj zavát byl, a nechť i po tom bažil,
přec v časté chumelice krátkých dnech
se do vsi z chalup nikdo neodvážil.

Kdož v také psotě pohnout by se dal,
jít přes těch sněhů závějový nával?
radš celé týdny doma zůstával,
než aby poli cestu prošlapával.

Leč sotva zavál první teplý jih
a na silničkách sněhy zvolna tály,
už po těch stromků černých haluzích
zas lidé z blízka spěchali i z dáli.

A dětem z chalup, které dlouhý čas
své doma obracely slabikáře,
na cestě do vesnické školy zas
se vlasy jínily a rudly tváře.

Tam zůstávaly denně přes oběd,
vždyť v torbě měly pláňata a chleba,
hoch nejstarší vždy tam i zpět je veď
a prošlapoval sníh, kde bylo třeba.

A pyšnil se, že jejich vůdcem sloul,
že všecko konat musí, jak on velí;
a škola byla druhdy jako oul,
jejž obletují poplašené včely.

Tu koncem února zas přituh' mráz,
noc před tím po celou se chumelilo,
leč kdo té doby dbal by na nesnáz,
vždyť v březnu nedaleko jaro bylo.

Ať z olověných mračen padal sníh,
přec k školské cestě scházely se děti
a byly samý výskot, samý smích
a nedbaly, kam dujný sever letí.

Jen nejstarší to byly, větších pět,
jež v zimě více nad ostatní snesly,
již veseleji dívaly se v svět
a veselejší myslí nepoklesly.

A jako dětí druhdy zvykem jest
za ruce k družnému se chytly reji
a do závějí sněhu mimo cest
jak panáci se tiskly do závějí.

A došly školy; sever neustal,
a po všech cestách sněhy byly sváty,
pak sněžit přestalo a v šíř i v dál
mráz ustavičně rostl jedovatý.

A po škole, když k návratu byl čas,
mrak na severu sněžný znova vstával,
a na zpáteční cestě dětem zas
hoch, vůdce, bílou cestu prošlapával.

Leč po kolena vzrostl sníh a výš,
a děti střídaly se za únavy
by do svých chalup dostaly se spíš,
leč umdlévaly nohy jim i hlavy.

Byl všecek unaven ten malý roj,
leč tužil se — sníh zdál se jim, že vzrůstá,
přes hladká čela řinul se jim znoj
a těžce oddýchala malá ústa.

Sníh padal jako z plachet, stále víc,
ba nebylo už vidět cesty směru,
do kalných padal dětem zřítelnic
a buřan rozkacen vyl od severu.

Už menší děti vázly napořád
a stýskaly si, že je nožky bolí
a že, ač dvakrát rychlej dřív šly snad,
přec cesty nenašly, jež vedla polí.

A nejvíc zdálo se už umdlévat
děvčátko útlé; bylo unaveno,
nemohlo jít, až vůdce hoch je v chvat
zved v náručí a dal je na rameno.

A dlouho nevlídnou je cestou nes'
a ptal se ho, zda klidna už a ticha,
a těšil je, že brzo uzří ves —
leč sám ubožák unavením vzdychá.

A děti zůstávaly v cestě stát,
a stále rostla údů jejich tíže,
hoch vůdce sotva nohami už vlád';
sníh čím dál víc jej vločným pádem víže.

„Jdem dlouho už," vzdech, hledě k škole zpět,
„a mlha houstne, cesty vidět není,
ať jak chce vlhký namáhá se hled,
vše se mi stále zde i v dálce mění."

„Dle času mohly jsme už doma být,“
dí druhý, „vzdálenost vsi naší známe,
jen kdyby přestalo se chumelit,
sic únavě už sotva odoláme!“

„A což pak my; jsme zimou prokřehly,
už nohy sotva zmrzlé tělo drží,
jdem, bychom doma hnedle ulehly,
z nás každý jistě nemoc jakous strží.“

„A já se třesu, je mi zima moc,
radš sednu si, bych odpočala chvíli,“
dí děvčátko, „snad přijdou na pomoc“
a jiní ruce trou a jiní kvílí.

„Nu, chcete-li, tak oddechnem si trochu
a do kola si sednem pro zahřání,“
dí vůdce dětí k statnějšímu hochu,
„vždyť je též maličkých to stálé přání!“

A odnesly, seč byly, sněhy v spěch
a usedly si na svah při úvoze,
byla to chůze únavná, víc běh . . .
tož hlavy dohromady, nohu k noze.

A mrak se stále šířil ven a ven
a z nitra ponurého sněhy vrhal
a celé dálné kraje zabral v plen
a sever poběsilec všecko trhal. —

A děti unavené ztichly v sled,
už polovici mdlé se oči klíží
a zdřiml také hoch, jenž děti veď
a hlavy jejich na prsa se níží.

A hlavy naklonily s družkou druh
a dýchaly až ňadérka se chvěla,
však marně čekaly, zda shlídnou luh;
nejmladších hlava níž se ukláněla.

Spát se chtělo; všem ubývalo sil,
hovor jich ustával, všem bylo lépe,
i vůdce dětí hlavu nachýlil —
a s hůry nebe příkrov na ně třepe.

A brzo usnuly a všecky spaly
a nevědomky usínaly navždy
a stále míň a méně oddýchaly
a v klíně ustlaly si samovraždy.

A chumelí se stále víc a víc
a neustává nebe vrhat vloky,
leč dětské líce nezří domkům vstříc
a nikdo nemní na zpáteční kroky. —

A celý den se sypal hustý sníh
a celou noc zlá chumelice byla
a děti? Nikdo nebudil se z nich,
svém na srdci je zima zkonejšila.

Tak usnuly, jak hejno kuřátek
si odpočívá pod křídloma kvočny
a v nový, rušný dal se sever vztek
a stále hvízdal v sněhu kalup skočný.

Své hlavy ukloněny s družkou druh
už nestýskal, ba pozbaven byl dechu.
Do ráje svého zavolal je Bůh
a nářku nebylo už nikde slechu.

Pod paždím několik svých písanek
tu dleli klidně v sněhu bílém hrobě
a vichr dál své možné hávy vlek
a vesele dál pohvizdoval sobě.

Za rána z vesnice jel k městu vůz
však od ní sotva dvacet kroků
co shlédl v úvoze? Ó hrůzo hrůz!
a horké slzy zjevily se v oku.

Z pod sněhu malou rusou hlavu zhlíd,
i odhrabal a našel všecky děti,
a běžel zpět a přived ze vsi lid,
a po okolí nářek dravcem letí.

Svůj poklad každý do náručí vzal
a s bědováním, vzlykem domů nesl
a do síňky s ním vešel, vrávoral
a na lůžko s ním pro zahřátí klesl.

CHATRČ POD HORAMI.

Jan Horal přišel z vojny domů
a silen byl jak skalní dub,
až z města pán, jenž lesy skoupil,
na stálý vzal jej dřevorub.

Pod skalou zbudoval si chatu,
za družku milou ženu vzal
a pro ni, pro malou též dcerku
za zimy pilně pracoval.

Nic nedbal namáhavé práce,
vždy záhy vyšel v chladný den
a navracel se po západu,
ač ztrmácen, přec spokojen!

Tu s ženou těšil se a s dcerkou
a záhy ráno vyšel zas;
tak ubíhali dnové zimy,
až přišel nový jara čas.

Tu na políčku vedle chaty
osíval skrovný žita lán,
tak měl svůj chléb a jeho píli
vždy milostivě žehnal Pán.

Kdys, byl as týden před Vánoci
byl v malé chatě čilý ruch,
už v klíně mateři a otci
dal kvésti dcerce milý Bůh.

A šťastni byli v domku oba
a pracovali v čilý chvat
a těšili se až jim dcerka
při práci bude pomáhat.

Tu řekl muž kdys záhy z rána:
„Dnes váhám jaks, jsem rozrušen;
je větrno dnes tuze venku
a mrzí mne, že musím ven!

Dub dotnout musím naseknutý,
pak dost; jsou stráně samý led,
leč dříve do města si zajdu,
bych Lidce něco na dar shléd'.

Už přichází nám do rozumu
a nevím vhodný pro ni tret;
jest bystrá dost a prozíravá,
ač posud méně šesti let.

Je hodná! Panenku si přála,
tož na ni věnuji ten den,
vždyť za pět nocí Štědrý večer
sníh nasype nám do oken! . . .".

A vyšel záhy v chumelici,
zlá venku vztekala se bouř;
z boubínských lesů hvízdalo to
a doly halil horský kouř. —

Ten den se domů nenavrátil,
to bylo ženě na podiv.
„Kdož," děla, „vydal by se v cestu,
kdo chce být ještě zdráv a živ!

Vždyť ráno se nám zase vrátí,
až přejde bouře divý vztek
a přinese včas k živobytí
svůj trpký, těžký zárobek!

Dnes přenocuje asi v srubu
je na noc dosti opatřen, —
nuž, modleme se za tatínka,
by zdráv se vrátil druhý den!" —

Leč nepřišel zas ani z rána,
tu ženu s dcerkou pojal strach:
„Kde zůstal asi, rozhlédnu se,
zda v městě je, či na horách?"

A vyšla s dcerkou, nenašly ho,
jen ženě řekl jeho druh:
„Ach, hrozná nehoda jej stihla,
dub zabil jej, vás potěš Bůh!

Hrob pod skalou jsme zrobili mu
a v skále vytesali kříž,
už neste tiše, milá ženo,
co nelze, jinak změnit již!

Zde panenku jsme při něm našli,
dar pro dcerušku jeho snad,
ta v náprsní mu vázla kapse,
když kladou zabit na zem pad' . . ."

Tu v nářek dala se i dítě,
jež těšila: „Jdi, Lidko, spat
a utiš se, mé dítě zlaté,
zítra jej půjdu vyhledat.

Ty počkej u souseda v chatě!" —
A vyšla do hor samý pláč:
„Ó, všemohoucí, věčný Bože,
nám, Pane, milostiv být rač!

Co počnem tady o samotě?
jak krutý osud na mne pad',
zda uživím to milé dítě,
zda obě nezmaří nás hlad? —

Však když se dlouho nevracela,
i dcerka vyšla v starý les
a hbitou nožkou plání, houští,
dál do hvozdu ji pochvat nes'.

A bloudila, až zabloudila —
Jak pomýšleti na návrat?
Hlad trápil ji a tma ji kryla
a tělo prolamoval chlad — —

Tu ženin pláč se zdvojnásobil,
snad přijde ze vsi dítě zpět,
ó, Bože, proč jsi nám to zrobil?
ó, jaký hrozný příhod slet.

Když dítě též se nevrátilo,
tu vyšla za ním; strach ji hnal,
však nenašla je ve vsi nikde
a výděs přeubohou jal:

„Mám obě ztratit milé duše?
Kde jste, snad spolu v bezpečí,
ach, kdo ty hrozné rány srdce
zde umírní a vyléčí?"

Už dítě hledala den druhý,
až zkonejšil ji v polích lid,
že předvčírem dceř uplakanou,
blíž boubínského lesa zhlíd'.

V ráz do lesů se cestou dala
a pronikla v ně blíž i v dál
a volala a naříkala,
však nikdo se jí neozval.

Šum bystřin ženu jenom strašil
a hvízdáním ji klamal drozd,
však o dítěti ani slechu,
ač procházela všechen hvozd.

Den třetí teprv našla dítě,
ó, jaký překrutý to zjev,
u skály dlelo všecko zkřehlé,
jen k hlavě hnala se mu krev.

V horečce blouznilo. „Ach běda,
ký, dítě, do hor hnal tě chvat?"
Jen na matku se pousmálo:
„Šla tatínka jsem vyhledat!

A nemohla jsem dlouho nalézt,
už na nožky mi padla tíž,
a umdlelá jsem na mech padla,
zde pod skalou, je na ní kříž!

Chlad prolamoval slabé tělo
a stále větší byl ten chlad,
v mech ledný jsem se zahrabala,
leč pod mechem mne svíral hlad.

Pak hlavička se rozbolela
a nožky nechtěly mně jít,
tu u skály jsem usmyslila
si aspoň chvilku odpočít.

A spát' jsem chtěla, ale běda,
mou hlavu divný trápil pal,
ni rukou nemohla jsem vládnout',
až milý, krásný zjev mne jal.

Můj tatíček sem přišel z houští
a pravil: „Už jsem přešel les,
hned zanesu tě k matce domů,
jak vzdychat přestane ten les.

Ty hledalas mne namáhavě,
nuž, tady jsem vší práce prost,
a teď tě vezmu do náruče
a utrpení bude dost!"

A těšil mne a hubičkoval
a milostně se na mne smál
a z kapsy šedé kamizoly
dar, panenku mně ukázal.

„Ta bude tvá," mi pravil mile,
„jen, Liduško, se upokoj —"
v tom zase hučelo mi v hlavě
jak podrážděný vosů roj.

Roj ztich, pak otec přišel znova
a hlouběj do mechu mne skryl:
„Už ztiš se," pravil, „Lidko zlatá,
vždyť k tobě jsem se navrátil.

Za chvilku zanesu tě domů
tam k mamince, má zlatá, věz,
jen co se ztiší v bouřné noci
ten nehostinný zimní les!"

Šel, — před malou tu seděl chvílí,
leč řekl mi, že přijde zas —
tam, pohlédněte, už se vrací
a pospíchá, by zlíbal nás!"

„Nic nevidím, mé dítě zlaté!“
„Že nevidíš, jen pohleď tam,
jak pospíchá a usmívá se,
teď skoro běží přímo k nám.

Tam, tam viz, blíží se a spěchá,
tam, tam, kde je ten černý tis,
jen skok má ještě, — u nás bude,
a veselejší víc než kdys.“

A více dítě zrudlo v tváři
a vyjeveně hledí v les,
zrak zatopen jest divnou září
a předivných slov mluví směs.

„Pojď, vstříc mu půjdem, vem mne v lokty
a pospíchej, ať jsme tam hned —“
a náhle hlavička jí klesá
a rudý obličej jí zbled'.

Tak mluví, blouzní, choré dítě.
„Nu, hleďte, zase blíže stoup',
hle, tu je, — přece jsem jej našla! . . .“
a vzdechla, oči majíc v sloup.

Když matka v náruč vzala dítě,
na hrudi skonalo jí hned,
strach do lesa ji vehnal mocí
a s hrůzou děs ji z lesa veď.

V den Štědrý v rakev dítě dali,
máť byla chorá, lékař děl,
že kdyby vyšla doprovodem,
za sebevraždu by to měl.

Šla přece, však když uslyšela
lkát umíráčku hlásný zvon,
zle úpěla: „Ach, kdyby také
radš zvonil v mého žití skon!"

Když do rakvičky dcerku kladla,
dar tatíčkův jí dala v klín,
a když ji nesli z rána k hrobu,
byl sluncem zalit horský týn.

Snad otec vyprosil to v nebi,
by aspoň v pohřbu smutný čas
tu jeho Lidku doprovázel
otecké lásky zlatý jas!

Máť vrátila se; zvolna chřadla,
lid horský málo o ni dbal,
až za políčka kus a chatu
v obecní ochranu ji vzal. —

A v konec zimy na hřbitově
ji starý vesský hrobník zhlíď
hrob Lidčin objímala ztuhlá,
leč v obličeji smavý klid.

LESNÍ MUŽÍK.

Umrzlo, sníh napad maně,
tu k Tomšovi děl otec Jan:
„Dnes špalek naložíme v sáně,
by zítra na pilu byl dán
dřív skácený kmen bukový!“
Tu zaslech' smích: „Kdo ví, kdo ví?‘

„Sanice je převýborná,
proto, nežli bude tát
uježděná cesta horná,
musíme věc vykonat!
Máš ústroj saní hotový?“
V tom slyšet zas: „Hehe, kdo ví?“

„Pochybuješ? Být to musí,
jest nejvhodnější k tomu čas,
sic jinovec, jenž sněhy dusí,
tu sanici nám zkazí zas.
Viz, drží-li trám svlakový?"
A smích zněl zas: „Hehe, kdo ví?"

„Kdo ví, kdo ví? Já vím to, věru;
vždyť sjel jsem tady na stokrát
a hloupý smích ten za žert beru!
Kdos s námi usmyslil si hrát,
radš skryj se ve své zákroví,
my pojedem!" „Kdo ví, kdo ví?!"

„Sáně-li jen dobře drží?
Jeť silný, veliký ten kmen,
zaň pěkné peníze se ztrží,
hleď, dobře-li jen založen?"
„Je, otče, jako kovový."
Zas hlas zní: „Hehehe, kdo ví?!"

„Kdože to zde asi slídí
nejspíš jakýs nepřítel;
houkni naň, ať v dál se klidí,
či by výprask dostat chtěl?
Mám býkovec naň šláchový!"
„Na mě?" dí hlas, „hehe, kdo ví?"

„Mluv, proč asi pochybuješ,
jdi, kliď se po svém, být nás nech!“ —
„No, Tomši, pěkně sáně snuješ.“
„Leč těžko, otče, ztrácím dech,
zda převezu buk takový?“
„Ba, ba,“ zas kdos, „kdo ví, kdo ví?!“

„Snad že lstivý soused z boudy,
nám v námaze se směje as,
že v cestě máme sněhu hroudy,
jež svalováním moří nás?
Líp opřít sochor hákový!“
Slyš zas: „Hehe! Kdo ví, kdo ví?!“

„Nechať škádlí, neslyš, hochu,
bdělé oko k dílu měj,
sic, jak mráz povolí trochu,
marno bude; neváhej!
Ať chechtá se, troub bláhový,
my pojedem!“ „Hehe, kdo ví!“

„Jen škádli dále, luzo vzdorná,
my přes to, nežli bude tát
ta uježděná cesta horná,
vše řádně můžem vykonat
a sílit se den na nový.“
V tom slyšet zas: „Hehe, kdo ví?!“

„Nuž, směj se, smát se budem taky,
až vykonáme a teď dál,
ať vysmívač ten všelijaký
té naší snaze by se smál,
jen bdi, můj Tomši bláhový!“
„Aj, myslíš? Hehehe, kdo ví?!“

„Pozor teď; je cesta srázná
a vespod hladký led jak cín,
nač dbáti na pochyby blázna?
Jeď, jeď a dbej můj na pokyn,
hned budem s prací hotovi.“
V tom smích zas: „Hehehe, kdo ví?“

„Sáně šejdrem jdou, oj pukla! . . .“
„Toť nutno větší pozor mít;
jeť nehoda to praprožluklá,
kmen moh' by se nám převalit.
Bdi! Za chvilku jsme v podkroví!“
V to smích zní: „Hehehe! Kdo ví?“

„Sráz! — Rychlej po srázu tom jedem
než dřív; drž, Tomši, ze všech sil,
svah jako sklo je pokryt ledem
a vzad jak by kdos tlačil.
Proč chvíš se? Nebuď bláhový!“
Zas hlas: „Hehe, hehe! Kdo ví?“

Rychle saně sjely s chlomku,
hnal samotížky silný kmen,
leč podál na skok poblíž domku
se vzepřel; syn byl povalen!
„Vstaň, Tomši!“ Zda syn odpoví?
Jen smích zní: „Hehehe! Kdo ví?“

Syn pod kmenem je v sněhu sutí,
též otec, pádem podrcen,
blíž syna skonal z uleknutí.
Ó, přenešťastný jízdy den!
Kdo vinen tím? Kdo zodpoví?
Slyš jenom smích: „Hehe, kdo ví?“ —

Dí lid: „To mstivý duch byl lesů,
jejž posud nikdo neviděl,
an v mechu skrývá se a vřesu
a buku kmen snad bydlem měl?“
A na blízku hlas odpoví:
„Duch, hehe, hehehe — kdož ví!“

HROB U LESA.

Šumavská vzpomínka.

Na kraji lesa, vísky opodál,
před osamělým hrobem sám jsem stál;
na hrobě zbytek chvojného tlel věnce,
hrob jakéhos prý byl to oběšence.

Před léty přišel prý sem s lidu směsí,
když po korovci mýtily se lesy
a pilný byl a s nikým neměl sporu
a pracoval vždy nejvíc do úmoru.

Jen po domovu vždy mu srdce tesklo,
a jeho oko vždy se divně lesklo,
když v soumrak rosa zjevila se v květech
a často vzdechl po ženě a dětech.

K nim toužil zpět, své mocně tlumil žaly
a skrýval bedlivě svůj úspor malý,
spal s ostatními v prostém lesním srubu
a haléře své skrýval v dutém dubu.

Však šelma soudruh v počínání kletém
jej vyčíhal a vzal, co dát chtěl dětem,
zas neměl nic, a tím, co dříve schoval,
kořalkou zloděj druhy vyčastoval.

Sám přihnul sobě z lupu bez potupy,
leč v duši své zlé probudil tím duchy,
byl plný lítosti a plný sporu —
až oběsil se zmaten na javoru.

Což měl svým dětem přinést život nahý? —
Kam s mrtvolou? kam? „Mezi samovrahy,"
děl ze vsi kněz, „jakž jinak můž' se státi,
já nesmím na hřbitov jej pochovati!"

A tak jej pochovali v lesa kraji,
kde jižní vánky na husle mu hrají,
kde za východu slunce pějí ptáci,
a rolník na hrob sedá znaven prací.

Je prostičká jen z drnu jeho hrobka,
jí u noh lesních mravenců je kopka
již bdí a pracují zde každé chvíle,
ti mravenci jsou symbol jeho píle.

A doma marně čekají ho děti
a jejich duše v dálku k němu letí
a k hrobu umdlená svá křídla chýlí
a bouře zanášíc jej smutně kvílí.

Ty děti jeho v dálném odtud kraji
hrob otce svého ani nepoznají.
Jak otec zhynul, nedovedou říci . . .
Jak ubozí to světa hodovníci!

Ne hodovníci, vyvrženci světa . . .
Nic pro ně nekvete, jim po všem veta,
nic pro ně nebylo, nic pro ně není,
ač na světě, — přec z něho vyhostěni!

Však o vánocích v svatvečerní dobu,
hvězd sněžných plno na tom nízkém hrobu,
pak hrstka šedých sýkor sem se sletí,
snad duše jeho žebrajících dětí.

Jen jejich duše na šumavské chlomky
v čas vánoc slétají sem nevědomky
a obletují hrob ten plný něhy,
až v zimě mraky skryjí jej a sněhy!

A někdy pocestný, jenž kráčí v lesy,
zde odpočne a z hloubky oddechne si:
Proč, Pane, tolik křivd, proč útrap davy,
když bez tvé vůle nespadne vlas s hlavy?

Proč duší spor, proč trpět z cizí viny,
když lidská srdce řídíš, lidské činy?
Proč tolik sporu v žití neustále,
když můžeš konat všecko k vlastní chvále?

Z HORSKÉ VESNICE.

U nás bylo v české straně
východu, kde Krouna,
kde na cestu nikdo nejde
bez ovčího rouna;
nikdo nejde bez kožichu
v plátěném jen hávu,
vydá-li se k Žďárským horám
druhdy na Moravu.

Je to Sibiř, lid jak říká,
lidé tu však dobří,
všude v polích švarné ženy;
muži, praví obři,
kácí lesy, a když druhdy
klidnější jsou doby,
robí různé dětské hračky
— na trh do zásoby. —

Mají tvrdé české hlavy,
helvetské jsou víry,
svéhlaví jsou, málomluvní,
ale hodní z míry,
oteckých se drží mravů
i svých předsevzetí,
jak chováni byli sami,
chovaj též děti.

Klonilo se rychle k jaru
po třeskuté slotě.
Plno práce měl kde který
domkář na samotě:
plno práce, hraček plno
vyrobit měl ruče,
ve dne v noci obřeznice
hlavou v skladí tluče.

Mimo cestu blíže lesa
srubný domek leží,
v malá okna vítr buší,
na došky se sněží.
V domku otec ustaraný,
pot mu teče s lící,
připravuje různé hračky
na své obřeznici.

Žena jeho blíže krbu
stejně s mužem robí,
hračky právě vyrobené
pestře barvou zdobí,
syn bedlivě přebíraj
do truhlice skládá,
a podává otci dříví,
jak ho k práci žádá.

Pěkné hračky věru robí,
jak dřív otec starý:
ženy, muže, koně, krávy,
švarné kyrysary,
veveřici s dlouhým chvostem
as půl lokte v délce,
jež v obratných rukou dětí
robí kotrmelce.

Inu, všecko všudy robí,
zatlouká a lepne,
jenom jedlové když dříví
s dostatek je štěpné
tu polena vybrat třeba
pěkná ze zásoby
a že otec dbá radš díla,
statný synek robí.

Vybírá a nosí zase
otci na vybranou
a ta, jež se nejlíp hodí,
klade zase stranou,
ale synek často tuze
nečiní vždy švarně,
chodí polen na výměnu,
ale chodí marně.

Devětkráte s polenem se
do světničky vrací,
ale žádné není dosti
hodící se k práci,
mokré je a ne dost štěpné,
třeba vybrat, lépe,
syn se vrací, ale srdce
do žeber už tepe!

Zas se vrátil po desáté
za nedlouhé doby,
mrzut je, leč pilný otec
ještě víc se zlobí;
dřevo zas mu k nohám hází:
„Pro nové jdi znova!"
mrzut otec syna nutí,
příkrá mluví slova.

Hněviv z dveří kráčí synek:
„Těžko vyjít s vámi,
když i to vám vhodno není,
tak si jděte sami!“
K dveřím míří; otci v hněvu
žár v tvář starou sletá
a za synem odmlouvavým
v ráz polenem metá.

Dopadlo, když podurděný
syn byl právě z dveří,
ale nešel pro poleno,
skokem v pole měří,
měří v pole, stranou k Hlinsku
v dálavě se ztrácí,
na nádraží vyhledává
nádenickou práci.

Dostal ji, je píle sama,
chvíle nepolení.
Doma žal, proč nepřichází?
Ve vsi nikde není;
není ve vsi, není v městě
ani v panském dvoře,
otec má tvář samé vrásky,
matku trápí hoře.

Hledali ho, ptali se naň,
vyzvídali stopy,
prohledali po okolí
stohu slamné kopy,
leč když se ho dopátrali
po nějakém čase,
vystoup' z práce s párem zlatých
přes hory byl zase.

Zas hledali, nenašli ho,
bůh ví, kam se poděl!
Už se po dvacetkrát vůkol
v květ kraj všechen oděl.
Po dvacetkrát všecko jino,
otce zhnětlo stáří,
a mateři ustavičně
slzy stály v tváři.

Zapad, umřel. „Bůh nám odpusť,
rač nás hříchu zbavit,
po dvacáté vánoční hod
budem sami slavit!
Zase se nám v mysl vrátí
vše, co srdce na dně,
staří jsme! Což mladým v světě?
zapomenou snadně!"

Při soumraku s věže chrámku,
zvon zněl vůkol v chatky
ohlašoval, že už přišli
vánoční k nim svátky,
Spasitel že narodil se
v prostém, chudém chlévu,
k vykoupení všeho světa,
lidem pro úlevu.

Zvoní zvony; u hračkáře
stesk a pláč se množí:
„Smutně my vždy oslavujem
Štědrý večer boží!
smutněj vždy jej oslavujem
v dřevařské své chyši!“
V tom na okno, jako z cínu
oba klepot slyší.

Zase klepot. „Kdo to asi
zbloudil v horském sněhu?
V síň ho pozvi, dobrá ženo,
ať oddechne v běhu;
ať jen vejde — buď nám hostem:
povečeř zde zkrátka,
ať jen vejde, otevřena
poutníku jsou vrátka.“

Vchází poutník v dlouhém plášti
s vousem v snědém líci,
bezvolně se krade, staví
k staré obřeznici,
dlouho starci v líce hledí,
rozhlíží se všade
a z pod pláště, poleno mu
spěšně k nohám klade.

„To-li bude dobré dřevo,
rcete, otče drahý?
zrak kmetův zří na cizince,
poznal syna záhy.
Hledí naň a zahovoří:
„Nejlepší vzals v hvozdě,
dobré, pěkné! Přicházíš však,
synku, trochu pozdě!“

„Pozdě žel! žel mnohokráte!
Přes zlých bouří ryky,
do Krouny je nekonečná
cesta z Ameriky!“
„Věříme ti, zlaté dítě,
synu přeubohý!“
Oba synu tvář laskají,
syn jim líbá nohy.

Bylo v chatě objímání,
bylo plno štěstí,
o svých cestách vypravoval
syn porůzné zvěsti.
Moc jsem viděl, prošel různé
krajiny a města,
nevíte, jak dlouhá od nás
v Ameriku cesta.

Ale delší neskonale
cesta do úmoru,
když se duše domů vrací
do rodného boru.
Když se k srdci matky vrací
k otce šedé skráni,
to je cesta nekonečná,
cesta k nedočkání!

PRSTEN.*)

„Kdo to tluče na okenko?“
„Já, otevři, má panenko!

Prsten nesu, prsten zlatý:
v hladkém kroužku granát jatý.“

„Škoda, hochu, srdce želá,
krásnější jsem obdržela.

Nesmím tebe, milý, znáti,
nechce otec, nechce máti!

Za vdovce mám jíti z chaty,
vracím ti tvůj prsten zlatý!“

*) Tuto báseň pokládal sběratel písní národních pan Čeněk Holas za skládání národní, až jsem jej o jiném přesvědčil.

„Nepůjdu, jak dřív jsem chodil,
když jsem tebe domů vodil.

Domů vodil, doprováze
a v komůrku kytky házel!“

Podal ruku v rozloučenou:
„Nebudeš už mojí ženou!“

Podal ruku, podal obě:
„Cizí zase budem sobě!

Cizí ale svoji přece
jak dva ptáci z jedné klece!“

Zavál vítr trním, hlohem,
setmělo se. — „S pánem Bohem!“

Klobouk v líce stáhla ruka,
zašel přes lesy i luka. —

Ve vsi svatba hlučná byla,
nevěsta si líčko kryla.

V dlaně kladla bílé čelo,
smutno jí a neveselo.

Bohatou se paní stala,
ale lásky nepoznala. —

Při okénku přízi předla,
vzpomínala, vadla, bledla.

Zahlédla se v hory, doly,
sotva zhlídla — srdce bolí.

Zahlédla se v háje, luka,
sotva shlídla — srdce puká.

Zahlédla se v černé lesy,
zavzdychala: „Kde jsi, kde jsi?"

Lítli kolem tři havrani:
„Co tě trápí, mladá paní?"

Láska trápí ženu mladou,
můžete-li býti radou?

Hocha-li jste neviděli,
když jste moře přeletěli?"

„Viděli jsme; v modré dáli,
v černých očích slzy stály.

V černých očích zhaslo světlo,
trápení mu ňadra hnětlo.

Srdce tuhlo, líce bledlo,
zoufalství mu k hlavám sedlo.

V modré dáli zhynul v lese,
každý z nás ti něco nese.

Já klas trávy pěkný, hebký,
co vyrostl z jeho lebky!" —

„A já kvítí, co se budí
mladým jarem z jeho hrudi." —

„A já prsten pěkný, zlatý:
v hladkém kroužku granát jatý." —

Promluvili, dary dali,
krákorali, odlétali.

Trávu vzala — k ústům dala,
zavzdychala, zaplakala.

Kvítek vzala — k srdci dala:
„Ach, že jsem tě oklamala!"

Prsten vzala, na prst dala —
svatební si šaty vzala.

Stokrát prsten zcelovala;
snubní muži v lože dala —
v modré dálce zanikala.

Zahlédla se v hory doly, —
sotva shlídla — srdce bolí.

Zahlédla se v háje, luka, —
sotva shlídla — srdce puká

Zahlédla se v černé lesy,
zavolala: „Kde jsi, kde jsi?"

Probloudila lesy křížem —
je-li konec její tížem?

Probloudila hvozd i mlází —
po stu letech nepřichází!

KŘEPELKA.

V malém žitě zpívá
křepelice snivá:
„Nepověz, miláčku, nepověz,
že jsi letěl se mnou
přes jedlinu temnou;
nepověz, miláčku, nepověz!

Že jsi podál mého
hnízda hebounkého, —
nepověz, miláčku, nepověz, —
viděl ubohého
hocha zabitého,
nepověz, miláčku, nepověz!

Že jsi ulekaný
spatřil jeho rány, —

nepověz' miláčku, nepověz, —
ku hradu že zíral,
v posled vzdych' a zmíral,
nepověz, miláčku, nepověz!

Že na jeho skráně
sedlo černé káně, —
nepověz, miláčku, nepověz;
z krve, mech jež kryla,
divá zvěř že pila,.
nepověz, miláčku, nepověz!

Že z té krve rudé
hořec pučet bude,
nepověz, miláčku, nepověz;
keř nechť klokočový
větrům všecko poví,
ty však, můj miláčku, nepověz!

Za to vhodné chvíle
k zabitého milé
zaletíme, jenom nepověz;
o novém sní ráji
s tím, jenž vraždil v háji, —
přijď pod mez, leč milý, nepověz!"

DAR.

Zachránil život královně,
ta diamant mu dala,
leč při dárku naň hleděla
a v ráz mu život vzala.

Co platný démant mrtvému?
on život nazpět žádal, —
svou duši: svoje bohatství
jí v obět k nohám skládal.

Než život z krásných očí těch
zpět nešel v prvé záři,
jen hrdopyšný úšklebek
se paní zjevil v tváři.

Leč démant, jenž mu všecko vzal,
svůj pych i svého zhoubce
ten nabil tajně v pušku svou
a skryl jej v ňader hloubce.

V SADĚ.

Stranou v sadě bujná tráva
kyprá, svěží nad brčál,
choré děvče z trávy vstává,
matce na hruď hlavu dává.
„V hlavě stesk mám, v srdci žal."

„Co s tím pláčem v žití máji?
Zavaž hlavu — přejde tíž —
šatem s písmem na pokraji,
milého jež jméno tají,
s rudým květem v rohu, víš?"

‚Běda, máti, nemám šátku;
prala jsem jej ve splavu —
dala jsem jej holoubátku,
zrozeňátku, nekřtěňátku,
pod strom tajně pod hlavu!

Hynu; vždyť se neotázal
po mně; tož můj šátek zas
vraťte mu, jenž vraždit kázal
děťátko, by srdce svázal,
za krátký mu pukne čas.

Na stinadla — na smíření! . . .
Dejte zvonit, dejte hrát —
lepší věru časné mření,
nežli věčné . . . míru není!
S Pánembohem nastokrát!

VE MLÝNĚ.

Ve mlýně zrovna čaruje
děd s huslemi a pivo;
aj, vždyť se vdává dcera dnes;
vše šťastno: všude zpěv a ples
a veselo a živo.

Jen mládek jaksi ochořel
a smuten kloní hlavu;
či probděl noc, či prosnil den,
či vodu korálkovou jen
měl v náhonu i splavu?

Pan otec hledí na mládka
a pohněván naň volá:
Proč stále hlavu ukláníš,
vše novo v mlýně je, přec víš,
příval jej sotva zdolá!

Proč nezpíváš? Hej, neslyšíš?
Což je tvá radost slepá?
Proč na lících i čele stín?
Či nerad máš, kdy stojí mlýn,
nu, nasyp, spusť! — ať klepá!

Mlýn klepe, mládek v síni zas,
leč přece kloní zraky,
tvář nevěstina jasný den,
on chudák jí byl ošizen, —
co život jest mu taký? —

Vstal, připil nevěstě a šel . . .
Kolkolem se to smálo,
vše v sladkých tone rozkoších —
leč mlýn jaks přepodivně vzdychl —
a kolo náhle stálo.

Je po půl noci; najednou
v síň prášek vbíhá s křikem:
„Ó, pantáto, jak hrozný den,
náš mládek leží rozdrcen
pod novým palečníkem!“

SOUPEŘ.

Král umřel mnohou nesa vinu,
leč dříve lidu v odkaz dal,
by jeden ze dvou jeho synů
říš podědil a kraloval.

„Mně jedno,“ děl, „ať kterýkoli,
by památce mé žehnal lid,
leč toho jen, jejž národ zvolí,
spěš kancléř říše nastolit!“

Lid dlouho meškal v umlouvání,
až posléz vážný vece kmet:
„Buď králem ten, kdo bez zdráhání
nám otcův hřích by vypočet'.

Tak bude, znaje tlum zlých činů,
jich také vystříhat se spíš,
a náhradu mít bude v synu
lid veškeren a všecka říš.“

I svoleno. Den záhy vterý
zval starší lidstvo na svůj hrad,
a na otce, jak tygr šerý
tlum těžkých hříchů snes' a vad.

I žasnul lid; vždyť ustrnutí,
co tajno dřív, teď plně znal,
a mlčel v divném srdce hnutí,
když syn královský dokonal.

Kde mladší však? Tam vizte, pláče!
I přiveden je v mužů střed,
lid znova čeká udavače,
leč tento hlavy nepozveď.

Aj, otce korunou-li zhrdá?
Kmet z lidu vážně jde mu vstříc:
„Nuž, mluv, co víš?“ „Nač slova tvrdá?
Ctím otce, zlého nevím nic!“ —

A celý národ za jásání,
blah v slzách tone, jásá hruď:
„Už dejte skvost té jeho skráni,
kdo taký syn, nám otcem buď!“

A národ korunu mu dává,
i žezlo s mečem k nohám nes',
leč k šíji padá kštice plavá,
an zrak se zvedá do nebes.

Zda modlí se? Hle, k dárcům kráčí:
„Ty skvosty vezměte si zpět!
Sám, lide, sobě vládnout ráči,
dost silen jsi, bys žezlo zved'!

Já za vše zlo, jímž v této době
brát otce památku mi vlek',
chci u pokání v mnichů kobě
své duši hledat útulek.“

PŘÁTELÉ.

Před bitvou vína nalili . . .
„To, přátelé, náš kvas!
Zda zítra budem asi žít? —
Buď jak buď! Kdo chceš s druhy pít,
ten přijdi v pravý čas!“
A přiťukli si zas!

A dobojován lítý boj;
druh první v stanu byl.
„Kde druzí? Živ-li kdo, či mřel,
zda přijdou as?“ — a před se zřel —
„rád s nimi zas bych pil!“
A v pohár víno lil.

A sotva pohár naplněn,
brat druhý kročil v stan,

bled sedl ke stolu a vzdech' —
a ve dvou víno pohárech
se perlí na podiv . . .
„Kde třetí je, zda živ?

Pít bez něho? Ne, nikterak!
To divný byl by ples! . . .“
A lije v pohár po třetí . . .
tu stanu vchod se rozletí:
„Já dobojoval dnes!“
ťuk' třetí si a kles'.

OBSAH.

NAKLADATELSTVÍ
J. OTTO
V PRAZE

JOS. PFEIFFER, PRAHA 1190-II.
TOVÁRNA NA ZBOŽÍ KNIHAŘSKÉ